

Kristiansand
kommune

2024-2028

Handlingsplan mot vold og overgrep mot barn og unge

Innhold

Forord	5
Takk	6
Sammendrag	7
Plandokumentets organisering	10
Tangerende planer og veiledere	11
Oppfølging av planen	13
Del 1 – Handlingsplan	14
Delmål A - Styrke forebyggende arbeid	21
Delmål B - Utvikle kompetanseprogram, sikre oppdatert og lett tilgjengelig kunnskap om forebygging, avdekking og håndtering av vold og overgrep	28
Delmål C - Vold og overgrepssutsatte barn og familier sikres koordinert og helhetlig hjelp og støtte	35
Delmål D - Økt psykososial støtte til ansatte og ledere som møter vold- og overgrepssaker	38
Del 2 – Arbeidsprosess, metode og analyse	43
Arbeidsprosess	43
Arbeidsgruppens deltakere	43
Styringsgruppens deltakere	43
Ressursdeltakere	44
Metode	44
Analyse	45
Tiltaksutforming	45
Utfordringsbildet	46
Utdyping av utfordringsbildet	47
Ansattes opplevelser	47
Ensomhet	49
Sykdom	50
Organisatorisk usikkerhet	50

Uavklart arbeidsfordeling	51
Forskjellig opplevelse leder og ansatt	52
Felles arbeidsverktøy	53
Tydelig arbeids- og ansvarsfordeling	54
Praktisk øving	54
Ett sted	55
Usikkerhet og tvil	56
Fokus.....	56
<i>Barn og unges opplevelser</i>	57
Åpenhet	57
Utgangspunkt i deres virkelighet.....	58
Trygghet i temaet hos voksne	58
Et sted å få hjelp i kommunen	59
<i>Foreldrenes opplevelser</i>	60
Åpenhet og kunnskap om tematikken	60
Et sted å få hjelp i kommunen	61
Koordinert hjelp	62
Praktisk hjelp	63
<i>Samarbeidspartneres opplevelser</i>	64
Et sted å henvende seg til.....	64
Lavterskel psykisk helsetilbud til barn, unge og familier	65
Usikre på kommunens organisering.....	66
Del 3 - Bakgrunn	68
Forankring og mandat.....	70
Pågående satsinger og planer	72
Forebygging og ansvar.....	73
Risikofaktorer	78
Plikter og rettigheter.....	81
Definisjoner.....	85
Forekomst og konsekvens	89

Vold og seksuelle overgrep mot barn og unge	92
1000 første dager, vold og overgrep mot de minste barna	93
Barn og unge med bekymringsfull og skadelig seksuell atferd	98
Barn, medier, sårbare bilder og sosiale medier	101
Oppsummering	103
Referanser	105
Linker	111

Forord

Vold og seksuelle overgrep mot barn og unge er alvorlige krenkelser med store konsekvenser for de som utsettes. Vi må erkjenne at vold og overgrep er et stort samfunns- og folkehelseproblem.

Kristiansand bystyre vedtok i april 2021 en nullvisjon om vold og seksuelle overgrep mot barn og unge. Barn og unge har lovmessig rett på en barndom uten seksuelle overgrep og vold. Ingen barn og unge i Kristiansand skal leve i frykt for eller oppleve å bli utsatt for slike krenkelser.

Det er en krevende visjon å omsette i praktisk handling. Ikke minst fordi vold og overgrep som oftest foregår i det skjulte. Krenkelser holdes skjult gjennom frykt, skam, isolasjon og fornektelse. Selv utsatte barn vil ofte være lojale mot de som utøver volden eller overgrepet, og benekte at krenkelser finner sted. Det stiller kommunale hjelpetjenester overfor særlige utfordringer, for det vanskeliggjør avdekking og muligheten for å bistå barnet og dets familie.

Jeg er glad for at det foregår mye godt arbeid i de ulike kommunale tjenester for å forebygge og avdekke seksuelle overgrep mot barn og unge, men det er fortsatt en lang vei å gå før alle barn lever fri fra vold og overgrep. Denne handlingsplanen foreslår tiltak som skal hjelpe oss på vei mot målet i nullvisjonen. Å lykkes med oppgaven forutsetter at forebygging av vold og overgrep mot barn og unge skal ha høy prioritet. Ikke bare i dag, men også i årene som kommer.

Camilla Dunsæd Kommunedirektør

Takk

Barn, ungdommer og familier, som har bidratt med sine erfaringer og konkrete forslag til forbedringer av våre systemer og tjenester.

Ungdommens bystyre, for å ha engasjert seg i arbeidet med planen både i starten, underveis og avslutningsvis.

Ansatte som har delt sine arbeidserfaringer og vist et stort ønske om i enda større grad klare å forebygge vold og seksuelle overgrep mot barn og unge.

Eksterne samarbeidspartnere for engasjement og iver etter å samarbeide enda mer og bedre i felles innsats mot vold og overgrep. Særlig takk til RVTS Sør og Statens barnehus Agder politidistrikt, for å ha bidratt med ekstra ressurser.

Sammendrag

Vold og seksuelle overgrep mot barn og unge er en av vår tids største folkehelseutfordringer. Konsekvensene er betydelige, først og fremst i form av sykdom, redusert livskvalitet og dårligere livsmestring for den enkelte. Men også samfunnsøkonomisk fordi volds- og overgrepseksponerte barn og unge ofte - også senere som voksne - vil ha behov for omfattende ytelser fra offentlige tjenester.

Kristiansand bystyre har vedtatt en nullvisjon mot vold og seksuelle overgrep mot barn og unge. En visjon er akkurat det ordet betyr: ett syn. I denne sammenheng et ønske om å sikre barn og unge en oppvekst uten vold- eller overgrepskrenkelser. Om en visjon aldri helt lar seg innfri, forplikter den kommunen som organisasjon og som lokalmiljø til å arbeide målrettet mot dette målet. Mange ansatte i Kristiansand kommune gjør en god og viktig jobb med ønske og hensikt å forebygge og forhindre vold og overgrep mot barn og unge. Denne planen presenterer en rekke forslag til tiltak med nettopp dette i sikte.

Til grunn for planen ligger en omfattende og bred kartlegging av hindringer, behov og muligheter i dagens kommunale praksis, slik disse oppleves av innbyggerne og ansatte. Kartleggingen har vist at det i Kristiansand kommune er utfordrende å få til et tverrfaglig samarbeid når det gjelder forebygging, avdekking og oppfølging i vold og overgrep tematikken. Planen peker på forslag til organisatoriske tilpasninger. Viktige forslag er styrking av det forebyggende arbeidet, koordinert helhetlig hjelp til berørte barn og familier, kompetanseprogram og tilgjengelig støtte til ansatte og videreutvikling av tverrfaglig team.

Foreslåtte tiltak er vurdert og sett i sammenheng med eksisterende tiltak. Tiltakene som foreslåes i handlingsplanen er på tvers av områder og tjenester, og er et supplement til allerede gode tiltak som utføres i kommunale virksomheter, frivillige og ideelle organisasjoner. Tiltakene har også til hensikt å forsterke allerede gode etablerte tiltak, videreutvikle gode erfaringer og bidra til at de i større grad tiltak kan bli bedre koordinert og samordnet.

Kartleggingen viser at ansatte utsettes for betydelig psykologisk belastning i møte med volds- og overgrepssaker. Tematikken utfordrer ansatte på det faglige og personlige planet. Kartleggingen har avdekket at hjelpearbeidet med vold og seksuelle overgrep svært ofte er av kompleks karakter. Behov så vel som løsninger og muligheter varierer fra sak til sak i en slik grad at det ikke er mulig å definere en "beste praksis" som kan settes som standard. Dette stiller betydelige krav til kommunens ansatte, da det i omfattende grad medfører behov for utøvelse av faglig skjønn, tverrfaglig samarbeid, tjenestetilpasning til innbyggerbehov og fleksibilitet. Planen omfatter derfor forslag til en rekke tiltak med sikte på å støtte ansatte i krevende saker. Sentrale forslag er her rask tilgang til støtte og koordineringsbistand i akutte situasjoner og kompetanseprogram med vedlikeholdstrening av ferdigheter som trengs i komplekse problemstillinger.

I arbeid med komplekse problemstillinger er det av stor betydning at organisasjoner innehar psykologisk trygghet. Ansatte som arbeider med vold og overgrepssaker trenger en kultur som anerkjenner kompleksiteten gjennom å oppfordre til utøvelse av faglig skjønn, bidra til fleksibilitet og

Kristiansand
kommune

gir støtte og hjelp når feil begås. En kultur som ser på feil som en mulighet til utvikling bidrar til trygge ærlige ansatte som våger å etterspørre hjelp for å øke kvaliteten i egen arbeidsutførelse. En slik kultur bidrar til trygt arbeidsmiljø som istandsetter ansatte som arbeider i utfordrende situasjoner hvor det kreves mot og handlekraft. En psykologisk trygg arbeidskultur i Kristiansand kommune er en viktig forutsetning for å oppnå målene i handlingsplanen.

Plandokumentets organisering

Plandokumentet er organisert i tre hoveddeler:

Del 1; Handlingsplan, inneholder beskrivelser av selve planen og foreslåtte tiltak.

Del 2; Arbeidsprosess, metode og analyse, her gjennomgås lokale funn basert på en rekke fokusgruppeintervjuer («Kaffesamtaler») med et stort antall ansatte, innbyggere og samarbeidspartnere.

Del 3; Bakgrunn, gir beskrivelse og omfang av seksuelle overgrep og vold som rammer barn og unge.

Når det i handlingsplanen anvendes uttrykket "forebygging" menes:

- Proaktiv forebygging, dvs. forebygge at vold/seksuelle overgrep finner sted
- Reaktiv forebygging, dvs. forebygge at episoder med vold/seksuelle overgrep fortsetter
- Oppfølging, dvs. forebygge at egne overgrepserfaringer videreføres og fører til utøvelse av nye overgrep

Tangerende planer og veiledere

Handlingsplanen mot vold og seksuelle overgrep må sees i sammenheng med kommunens øvrige planer, eksempelvis Folkehelseplanen, Kriminalitetsforebyggende plan, Psykisk helse plan og Handlingsplan for å forbygge atferdsvansker og forebygging av omsorgssvikt. Samt veileder mot vold i nære relasjoner. Det må sikres sammenheng mellom planene og det påfølgende arbeidet, da samtlige har som mål å fremme best mulig vekstbetingelser for små og store innbyggerne gjennom å styrke beskyttelsesfaktorer og motvirke risikofaktorer. Sammenheng mellom planene er viktig for å sikre sammenhengende forebygging og koordinert helhetlig oppfølging. Eksempelvis er mange av de samme faktorer som nevnes i handlingsplan for å forebygge atferdsvansker og forebygging av omsorgssvikt, like viktige forebyggingsfaktorer i handlingsplanen mot vold og seksuelle overgrep mot barn og unge. Atferdsvansker og vansker med å tilpasse seg kommunens tjenester som barnehage, skole og fritidsaktiviteter sees ofte som en konsekvens av barndomskrenkelser som vold og seksuelle overgrep. Det betyr i praksis, at å forebygge risikofaktorer som fattigdom, rus, psykisk uhelse og omsorgssvikt hos foreldre forebygger muligheten for at vold og overgrep kan skje. Videre vil forebygging av omsorgssvikt, mobbing, utenforskap, internettrelaterte krenkelser være forebyggende med hensyn til unge utøvere av vold og seksuelle overgrep. [Barn i Bergen 2022 \(15/53\) \(relayto.com\)](#)
[Identifying Potential Mediators And Moderators Of The Association.pdf](#)

Handlingsplanen mot vold og seksuelle overgrep mot barn og unge bør sees i tett sammenheng med Regjeringens følgende planer:

- Prop. 36 S; Opptappingsplan mot vold og overgrep mot barn, og vold i nære relasjoner (2024-2028) – Trygghet for alle. [Prop. 36 S \(2023–2024\) - regjeringen.no](#)
- Prop. 12 S; Opptappingsplan mot vold og overgrep (2021-2024) [Prop. 12 S \(2016–2017\) - regjeringen.no](#)
- Frihet fra negativ sosial kontroll og æres relatert vold 2021-2024). [Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold \(2021-2024\) - regjeringen.no](#)
- Frihet fra vold, handlingsplan for å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner 2021-2024. [Frihet fra vold - regjeringen.no](#)
- Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold 2021-2024. [Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold \(2021-2024\) - regjeringen.no](#)

Oppfølging av planen

Igangsette og følge opp foreslåtte tiltak

1. Det er søkt Statsforvalter om skjønnsmidler i en treårsperiode (2024 – 26) for å iverksette og prøve ut foreslåtte tiltak. Statsforvalteren har i første omgang innvilget skjønnsmidler for 2024.
2. Kommunalområde oppvekst omdisponerer ressurser i forbindelse med oppvekstreformen for å følge opp og koordinere handlingsplanens foreslåtte tiltak.
3. Innarbeide handlingsplanens hoved- og delmål i kommunens økonomiplan.
4. Innarbeide handlingsplanens hovedmål i revidering av kommuneplanens samfunnsdel.

Tiltakene anbefales iverksatt gradvis og gjennomført over flere år. I den grad tiltakene har økonomiske konsekvenser må det sees i sammenheng med rullering av økonomiplanen.

Opprettelse og igangsettelse av tverrfaglig team anbefales å gi prioritet med hensyn til å kunne sikre støtte til ansatte når en utvikler og igangsetter de øvrige tiltakene. Det anbefales at implementeringen gjennomføres med en følgeevaluering som sikrer mulighet for justering av ønsket kurs og tempo.

Del 1 – Handlingsplan

Målet med handlingsplanen og de foreslåtte tiltak er:

- Bedre koordinert og helhetlig forebygging
- Bedre koordinert og helhetlig avdekking og oppfølging til barn, unge og familier som opplever vold og seksuelle overgrep
- Bedre støtte til ansatte som arbeider i vold og overgrepssaker

Tiltakene som foreslåes i denne handlingsplanen er på tvers av kommunens områder og tjenester, og er et supplement til allerede gode tiltak som utføres i kommunale virksomheter, frivillige og ideelle organisasjoner. Tiltakene skal forsterke gode tiltak, videreutvikle gode erfaringer og bidra til at tiltakene kan bli bedre koordinert og samordnet. Handlingsplanens forslag til tiltak kan ikke løses gjennom tradisjonelle grep som videreutdanning, prosedyrer eller sjekklister. En forutsetning for å få økt handlingsevne hos ansatte er rammebetingelser som er trygge, og som ivaretar og støtter på en tilstrekkelig god måte. Handlingsplanens forslag til tiltak må derfor i første trinn rette seg mot organisatoriske grep med sikte på å skape nødvendig trygghet og støtte til ansatte som skal håndtere volds- og overgrepssproblematikk. Kommunen må av den grunn fortsette arbeidet med å skape en trygge og støttende fagmiljøer. Planen foreslår fire delmål, fremstilt som A, B, C og D. Delmål, tiltak og ansvar er presentert i tiltakstabellen som følger.

Mål: Barn og unge skal være trygge og ikke bli utsatt for vold og overgrep		
Delmål	Tiltak	Ansvar
Delmål A		
Styrke forebyggende arbeid	- Økt vekt på å samordne og styrke forebyggingsarbeidet fra svangerskapsomsorgen, helsestasjon, barnehage, skole, fritid og kultur, ungdomstjenestene og tjenestene til de voksne i familien. -Inkludere og prioritere vold og overgrepstemaene i alle tjenesters «må» oppgaver. -I samarbeid med ATV (Alternativ til vold) tilby grupper «Bryt voldsarven» på helsestasjonen til foreldre med vold og overgrepserfaringer i egen barndom. -I et samarbeid oppvekst-helse og mestring tilby grupper til barn og unge parallelt med at foreldrene deltar i sinnemestringsgrupper. - Samarbeide tettere med fastleger og helsestasjonsleger i forebyggingsarbeidet mot vold og overgrep, inkludert kompetanseprogram og tilgang på tverrfaglig team.	

	3. Fortsette og vedlikeholde kompetanseprogrammet «Traumebevisst arbeid med barn utsatt for seksuelle overgrep, vold og omsorgssvikt»/«Kroppen er min» i barnehagene. 4. Styrke fokuset i skole på seksuelle overgrep, vold, æres relatert vold og sosial kontroll, digitale krenkelser og traumebevist tilnærming. 5. Styrke og sørge for mer likhet i skolenes seksualitetsundervisning (når det gjelder innhold og frekvens). -Vurdere i samarbeid med Stine Sofie Stiftelse å prøve ut «Skolepakka» ved noen skoler. -I samarbeid med UIA prøve ut MSO (medisin studentenes seksualundervisning) m.h.t kunnskapsformidling ved tre ungdomskoler. Medisinernes seksualopplysning (MSO-OSLO) - Det medisinske fakultet (uio.no) -I samarbeid med politiet prøve ut Delbart ved tre 0-10 pilot skoler (Internettrelaterte utfordringer knyttet til deling av bilder). Delbart? – Politiet.no -Utvide samarbeidet med ATV (Alternativ til vold). Stiftelsen Alternativ til Vold (ATV):	
--	---	--

	<u>Behandlings- og kompetansesenter på vold i nære relasjoner (atv-stiftelsen.no)</u> 6. Tilby fritidsklubber, fritidstilbud, kulturskole og idrettskretsen kompetanseprogram, faglig nettverk og tilgang på tverrfaglig team. 7. Styrke samarbeidet mellom kommunalområdene helse og mestring og oppvekst; -Vurdere i samarbeid med ATV og tilby «Bryt voldsarven» grupper til ungdommer i et samarbeid mellom ungdomstjenesten og barn og familietjenestene. -Sørge for samarbeid mellom TryggEst voksne og tverrfaglig team barn og unge oppvekst. 8. Frivillige lag og foreninger tilbys tilgang på tverrfaglig team. 9. Styrke samarbeidet med aktører som politi, barnehus, sykehuset/overgrepsmottak etc. i hele forebyggingsarbeidet. -Eksempelvis i konkrete opplegg i skole og ved «testing av arbeidsløype»/tiltakskjede. -Arrangere konferansen Trygg sammen årlig i samarbeid med samarbeidspartnere. Sette langsiktige mål med de årlige konferansenes tema.	
--	---	--

Delmål B		
Sikre oppdatert og lett tilgjengelig kunnskap om forebygging, avdekking og håndtering av vold og overgrep	1. Utvikle og gjennomføre kompetanseprogram tilpasset de forskjellige tjenestene, for å sikre felles grunnkompetanse på vold og seksuelle overgrep. Kunnskap om risikofaktorer, utsatte grupper, æres relatert vold og negativ sosial kontroll, barn med seksuell orientering og kjønnsidentitets utfordringer (LHBT), barn som opplever mobbing og utenforskap og barn og unge med tidligere vold og overgrepserfaringer bør vektlegges ekstra. 2. Tilrettelegge for ferdighetstrening som bidrar til at grunnkompetanse vedlikeholdes og «arbeidsløype» testes. Vurdere kombinasjonen av e-læringen ("Traumebevisst arbeid med barn utsatt for seksuelle overgrep, vold og omsorgssvikt") kombinert med praktisk ferdighetstrening. 3. Utarbeide tilgjengelig nettside som veiviser i arbeidet med vold og overgrep. 4. Inkludering av sentrale samarbeidspartnere som barnehuset, politiet, sykehus o.lign. bør vurderes i testing av felles «arbeidsløype»/ tiltakskjede.	

Delmål C		
Volds- eller overgrepsoutsatte barn og familier sikres koordinert hjelp og støtte	1. Utvikle et helhetlig og samordnet forløp i avdekking og oppfølging av barn og familier som utsettes for vold og seksuelle overgrep. Inkludert barn og unge som utøver skadelig seksuell atferd. Utvikle nye tverrfaglige modeller for helhetlig koordinert oppfølging. 2. Sikre at trygge voksne fra barnehage og skole er følgespersoner til Statens barnehus ved anmeldte saker, og ivaretas i etterkant. 3. Vurdere hvordan erfaringene fra pilotprosjektet «hverdagskoordinator» kan gjennomføres i ordinær drift, gjennom å se det i sammenheng med kommunens øvrige koordinatorordninger som feks familiekoordinator i «Nye mønstre», barnekoordinator etc. 4. Videreutvikle og prøve ut «Nye mønstre» modellen som et tilbud til vold og overgrepsoutsatte barn og familier. 5. Styrke oppfølgingstilbudet for «selekterte og indikerte tilbud/tiltak» til barn og familier utsatt for vold og overgrep, og for dem som er i risiko for å utøve vold og overgrep.	

	6. I samarbeid med RVTS sør Regionale ressursentre - RVTS, ABUP (avdeling for barn og unges psykiske helse) og HABU (Habilitering for barn og unge) og Agder politidistrikt utvikle en tverrfaglig modell for hjelp og oppfølging til barn og unge med problematisk og skadelig seksuell atferd. 7. Styrke samarbeidet med HABU/ABUP i forhold til barn og unge med problematisk og skadelig seksuell atferd og kognitive utfordringer.	
Delmål D		
Ansatte og ledere som møter volds- eller overgrepssaker har tilgang til kompetanse, støtte og koordineringsbistand	1. Sikre støtte til ansatte og ledere gjennom tilgang til kompetanse, støtte og koordineringsbistand. 2. Etablere tverrfaglig team med kompetanse på vold og overgrep. Teamet etableres innenfor nåværende budsjett rammer med omdisponering av ressurser. Det utarbeides forpliktende mandat for teamet. Det gis informasjon om teamet til tjenestene, og teamet evalueres jevnlig. 3. Prøve ut hvordan teamet kan styrke tverrfaglig samarbeidsarena (TFA) i barnehage og skole, ressursteam skole og andre	

	relevante arenaer i grunn- og videregående skole, og på kultur og fritidsarenaen. 4. Teamet samarbeider med TryggEst teamet i Helse og mestring. 5. Samarbeide med personaltjenesten i kommunen omkring det å fortsette å bygge en kultur basert på mestringsorientert ledelse og psykologisk trygghet, som er en sentral forutsetning for å arbeide godt med komplekse problemstillinger.	
--	---	--

Delmål A - Styrke forebyggende arbeid

Mål: Styrke forebyggingsarbeidet gjennom strukturert, helhetlig og langsiktig tilnærming i alle direktørområder og på tvers av kommunalområder.

Ingen tjeneste har et særskilt ansvar for forebygging av vold og overgrep, det kommer i tillegg til tjenestens primæroppgaver. Det er heller ikke påkrevd, verken i utdanningene eller som ansatt i kommunen, å tilegne seg kunnskap om vold og overgrep mot barn og unge. Flesteparten av de ansatte i tjenesteområdene som yter tjenester til barn og unge, vil derfor ikke bli tilstrekkelig rustet til å fange opp signaler, til å kommunisere med barn om bekymringer eller å handle på måter som vil beskytte og ivareta utsatte barn (Søftestad, 2022). Gjennom oppvekstreformen [Nå trer barnevernsreformen i kraft - regjeringen.no](#) presiseres vårt felles ansvar

for forebyggingsarbeidet, og reformen tydeliggjør at alle ansatte ansvarlig gjøres og er forpliktet til å ta felles ansvar forebygging og helhetlig tilnærming, på tvers av områder og tjenester, i samarbeid med barn, unge og foreldre.

Hensikten med delmål A er å sikre at ansatte og ledere i kommunen er oppmerksom på at forebygging av vold og overgrep mot barn og unge er et felles ansvar, sikre grunnkompetanse og en felles helhetlig tilnærming til forebyggingsarbeidet, på tvers av direktør og kommunalområder. Det er ønskelig å utvikle et kompetanseprogram for å styrke forebygging, avdekking og oppfølging av vold og overgrepssaker i Kristiansand kommune. Programmet bør ivareta både det primær og sekundærforebyggende, sees i sammenheng med de eksisterende satsingsområdene og utarbeides i tråd med behovene i de forskjellige tjenesteområdene.

Kristiansand kommune er forpliktet til å forebygge vold og overgrep gjennom hele livsløpet. God forebygging handler også om å gi barn fra tidlig alder kompetanse om egen og andres kropp, grenser og seksualitet. Det må gis alderstilpasset opplæring både ved helsestasjonen, barnehagen, grunnskolen og i videregående skole. [Prop. 36 S \(2023–2024\) - regjeringen.no](#). For å sikre en «rød tråd» gjennom alle kommunens tjenesteområder trengs et felles kunnskapsgrunnlag - fenomenforståelse, språkbruk og felles «arbeidsløype», i både primær, sekundær og tertiære tilbud og tiltak. Fra livets start ved svangerskapsomsorgen, ved helsestasjon, i barnehagene, i skolene, ved fritidstilbudene, i videregående skole og videre i voksentjenestene og i

møte med sårbare voksne. Jf TryggEst i direktørområdet helse og mestring ([TryggEst – vern for risikoutsatte voksne | Bufdir](#))

De fleste opplever at foreldrerollen til tider kan være utfordrende. I alvorlige tilfeller kan foreldrenes strev føre til omsorgssvikt, vold og overgrep. Stress faktorer i familien som rus, psykisk eller fysisk sykdom, levekårsutfordringer som lav inntekt eller arbeidsledighet, kan påvirke relasjonen foreldre har til sine barn. Mange av de minste barna som er utsatt for vold, vokser opp i familier med store og sammensatte levekårsutfordringer. [Prop. 36 S \(2023–2024\) \(regjeringen.no\)](#). Foreldre støttende arbeid er av den grunn særlig viktig for å forebygge vold og overgrep mot barn og unge. Forebyggende arbeid og tidlig innsats er en sentral del av oppvekstreformen. Godt forebyggende arbeid kan forhindre at barn blir utsatt for vold og omsorgssvikt, og forebygge framtidige omsorgsovertakelser (Barnevernsloven § 15-1).

Risikogrupper som barn med funksjonsnedsettelse, kognitive utfordringer, barn med behov for institusjonsopphold, barn og unge fra minoritetsfamilier, barn og unge med seksuell orientering og kjønnsidentitets utfordringer (LHBT), barn som opplever mobbing og utenforskap, samt voksne med funksjonsnedsettelse er særlig sårbare, og bør gis ekstra oppmerksomhet og prioritet i forebyggingsarbeidet.

De fleste barn i Norge oppholder seg daglig enten i barnehage eller på skolen. Kunnskap om vold og overgrep inngår i rammeverket for barnehage og skole gjennom barnehagens rammeplan, læreplanverket og skolefritidsordningens rammeplan. Disse er foreskriftfestet. Disse

arenaene utpeker seg derfor som særlig sentrale for forebygging av vold og overgrep. Om helsetjenestene, barnehage, skole og skolefritidsordninger faktisk virker forebyggende avhenger av blant annet følgende forhold:

1. Kvaliteten på kontakten mellom voksne og barn i det daglige
2. Tjenestenes bevissthet om mulighetene de har for å forebygge seksuelle overgrep og vold mot barn
3. Ansattes mot og handlingskompetanse i møte med vold og overgrep eller ved mistanke om det samme

Viktige forutsetninger er ansattes kompetanse og de strukturelle betingelsene de arbeider innenfor. Holdninger til barn, bevissthet på egen makt, evne til å skape kontakt og tillit er noen av de kvaliteter som påvirker om barna utvikler trygghet i møte med den voksne og et sunt forhold til seg selv, samt respekt for egne og andres grenser.

I kunnskapsgrunnlaget fremkom det at foreldre ønsker mer åpenhet og dialog omkring tematikken ved helsestasjonen, i barnehagen og gjennom hele skoleforløpet. Ansatte fremholdt behov for mer kompetanse og støtte både i nevnte tjenester og i flere av tjenestene for voksne. Både foreldre, barn og unge ønsker i større grad å inkluderes og bidra i utformingen av både felles og individuelle tilbud og tiltak. Eksempelvis etterlyser barn, unge og foreldre, både i planens kunnskapsgrunnlag og nasjonalt, justering av seksualitetsundervisningen på skolen. [Forskning viser at lærere snakker lite med unge om seksuelle krenkelser – NRK Sørlandet – Lokale nyheter, TV og radio.](#)

Det bør sikres større grad av likhet i skolene når det gjelder innhold, mengde og frekvens i seksualundervisningen, samt mer foreldreinvolvering og informasjon om de samme temaene på foreldremøter. Det er ønskelig med mer kunnskap om nærhet og grenser, pornografi, «sårbare bilder», digital intimitet, vold og seksuelle overgrep. Det etterspørres også tydeligere informasjon om hvor barn og unge kan oppsøke hjelp om de står i fare for eller utøver problematisk eller skadelig seksuell atferd.

En sentral del av forebyggingsarbeidet handler om å ha trygge voksne som ser, oppdager og har handlingskompetanse ved bekymring for om barn og unge utsettes for vold og seksuelle overgrep eller om de utøver problematisk seksuell atferd. Gjennom tydeligere informasjon og tryggere voksne legges det til rette for identifisering og avdekking av vold og overgrep. Erfaringene er at flere utsatte barn forteller om vold, overgrep og omsorgssvikt etter felles opplegg i barnehager og skoler, eksempelvis «Kroppen er min» i barnehagene og «God omsorg» i skolene:

<https://vimeo.com/862108613/149c20fa3f?share=copy>

<https://vimeo.com/862109287/aef7272b42?share=copy>

I kunnskapsgrunnlaget kommer det frem, at for å være trygge voksne i møte med barn og unge, trenger ansatte tilgjengelig støtte for egen del og visshet om at det finnes tilgjengelig hjelp å tilby barn og familier utsatt for vold og overgrep.

I et godt forebyggingsarbeid er det av særlig betydning å tenke helhetlig og inkludere alle tjenestoområder. Når barn og unge velger å fortelle om

barndomskrenkelser gjøres det ikke nødvendigvis i en kommunal tjeneste, men er hvor barnet møter den trygge voksne som barnet får tillit til. De fleste av kommunens tjenester vil direkte eller indirekte være i kontakt med barn og unge, samt mulige voksne som forgriper seg, og bør av den grunn inkluderes i forebyggingsarbeidet mot vold og overgrep. Det er viktig å inkludere leger som arbeider i helsestasjon og skole, ansatte i fritidstilbud/klubber, kultur og idrett, for å sikre at barn og unge møter trygge voksne på alle arenaer de ferdes på.

Frivilligheten er en viktig del av norske lokalsamfunn. Sammen med barnehage, skole og arbeidsplasser skaper de frivillige organisasjonene, lag og foreninger de største møteplassene og treffer daglig svært mange barn, unge og voksne. Tilhørighet og deltakelse er viktige nøkkelord for frivilligheten. Samtidig vet vi at mulige overgripere søker å utnytte nettopp denne tilhørigheten ved å bygge relasjoner og tillitsforhold til barn og unge på arenaer der barn og unge er, og utnytte dette tillitsforholdet til å begå overgrep. Frivilligheten må derfor jobbe aktivt for å forebygge vold og overgrep.

Gjennom økt kompetanse og trygge voksne, legger vi som kommune til rette for helhetlig forebygging, identifisering og avdekking av vold og overgrep. En slik type inkluderende og helhetlig tilnærming har en signaleffekt gjennom, at Kristiansand kommune tydeliggjør at ansatte arbeider målrettet for å forebygge vold og overgrep. Dette kan motvirke risikoen for at mennesker som utsetter barn for overgrep vil rekrutteres til Kristiansand kommune.

Tiltak rettet mot dem som utsetter barn og unge for vold og overgrep er viktig å inkludere i kommunens forebyggende arbeid ([detfinneshjelp](#)). Med tanke på forebyggingseffekt har det spesielt stor betydning å rette tiltak mot barn og unge som viser problematisk og skadelig seksuell atferd, enten i form av å ha begått overgrep, men også til de som utgjør mulig risiko for å begå overgrep. [Har du gjort noe seksuelt mot andres vilje? — Ung.no](#)

Helsefremmende informasjon til barn og unge, økt bevissthet rundt seksuell helse og hjelp til selvregulering er sentrale elementer i forebygging av problematisk eller skadelig seksuell atferd. [Prop. 36 S \(2023–2024\) - regjeringen.no](#). Ungdommer som søker informasjon og generell veiledning innen problematisk eller skadelig seksuell atferd bør kunne få veiledning både anonymt via chattetjenester og i samtaler med kommunens ansatte. Barn og unge med kognitive funksjonsnedsettelser trenger i tillegg tilpassede og muligens andre forebyggende tiltak.

I kunnskapsgrunnlaget kommer det frem usikkerhet knyttet til å gå inn samtaler med barn og unge med problematisk og skadelig seksuell atferd, og mangel på tiltak å tilby. Spesielt tydelig synes dette å være der hvor den seksuelle atferden vurderes til å ikke fylle kriteriene for henvisning til spesialisthelsetjenesten, eller i saker hvor barneverntjenesten ikke er inne med tiltak i familien fordi omsorgssituasjonen er vurdert som god nok. I kunnskapsgrunnlaget fremheves behovet for i større grad å inkludere og ivareta utøverperspektivet i undervisning og informasjonsarbeid om gjøres i kommunen. Eksempler på dette kan være å tydeliggjøre hva som er seksuelle krenkelser, inkludert nettrelaterte, konkret i undervisningen til barn og unge og gjennom digital informasjon. Det bør komme tydelig fram hvor en kan henvende seg for å få hjelp om de opplever å stå i fare

for å begå overgrep, er i tvil om de har utøvd overgrep eller strever med skadelig seksuell atferd mot andre.

Delmål B - Utvikle kompetanseprogram, sikre oppdatert og lett tilgjengelig kunnskap om forebygging, avdekking og håndtering av vold og overgrep

Mål: Sikre at ansatte til enhver tid har oppdatert og lett tilgjengelig kunnskap om forebygging, avdekking og håndtering av vold og overgrep.

Det er ingen tvil om at vi som samfunn tar avstand fra vold og overgrep mot barn og unge, men hva gjøres for å formidle våre holdninger og verdier? Alle ansatte og ledere i kommunen må være oppmerksomme på at forebygging av vold og overgrep mot barn og unge er et felles ansvar. Ifølge rapporten Ut av blindsonene; «Strategi for et samlet kunnskapsløft for utsatte barn og unge» får vi først til en helhetlig, kunnskapsbasert politikk og praksis når det er etablert et koordinert og helhetlig kunnskapsgrunnlag, etterfulgt av målrettede virkemidler (Forskningsrådet, 2023). [bu21strategi-ut-av-blindsonene.pdf](https://www.bu21strategi-ut-av-blindsonene.pdf) (regjeringen.no) Kommunen er forpliktet til å sikre at ansatte har oppdatert og tilgjengelig informasjon om forebygging av vold og overgrep, risikofaktorer, håndtering ved avdekking og oversikt over tilgjengelig hjelp. Flere utredninger og evalueringer har fremhevet behovet for å heve den generelle kompetansen om vold og overgrep i relevante tjenester. [Prop. 36 S \(2023–2024\) - regjeringen.no](#) Det lokale kunnskapsgrunnlaget finner det samme behovet i Kristiansand kommune. I funnene fra handlingsplanens kartleggingsarbeid tydeliggjøres behov for økt

kompetanse på vold og overgrep og behov for veksling mellom kunnskap og ferdighetstrening.

Kristiansand kommune bør utvikle et felles kompetanseprogram for å styrke ansattes kompetanse på forebygging, avdekking og oppfølging av vold og overgrep. Direktør og kommunalområder bør ha en felles strategi for hvordan et felles kunnskapsgrunnlag skal bygges, herunder felles fenomenforståelse, språkbruk og ferdighetstrening. Tverrsektorielt samarbeid stiller krav til tydelig ledelse på alle nivåer. Helhetlig ledelse bør prioriteres slik at ledere aktivt legger til rette for samarbeid på tvers av sektorer i vold og overgrepssaker. Det kan også være et viktig virkemiddel at det inngås samarbeidsavtaler på et overordnet ledernivå, som igjen legger føringer for samarbeid på lavere nivåer (Helsedirektoratet, 2023). [Prop. 36 S \(2023–2024\) - regjeringen.no](#)

Kompetanseprogrammet bør sees i sammenheng med de eksisterende satsingsområdene og utarbeides i tråd med behovene i tjenesteområdene. Eksempelvis har barnehagene over tid hatt kompetanseløftet «Traumebevisst arbeid med barn utsatt for seksuelle overgrep, vold og omsorgssvikt»/ «Kroppen er min», og vil naturlig ha et annet behov enn for eksempel skole og helsetjenestene. Barneverntjenesten har fast nyansatt opplæring inkludert vold og overgrep og kommunikasjon i minoritets familier til ansatte. Tjenestene er av den grunn i behov av ulike kompetanseprogram. Felles behov er tilpasset kompetanseprogram om seksuelle overgrep og vold, kunnskap om barn og unge som utøver skadelig seksuell atferd, æresrelatert vold og negativ sosial kontroll, risikofaktorer og utsatte grupper. [Prosjektrapport IMDI Æresrelatert vold.pdf](#) [Prosjektrapport IMDI Æresrelatert vold.pdf](#)

Seksuelle overgrep og vold utfordrer oss som fagfolk på en særlig måte, både faglig og personlig. Når den som blir krenket, i tillegg er et barn, vekker det følelser av avsky, fortvilelse og avmakt. Om vi i tillegg må forholde oss til at den som utsetter barnet for krenkelsene er en barnet kjenner, tvinges vi til å ta inn flere perspektiver. Virkeligheten er ikke så «svart- hvit» som vi ønsker. Det blir vanskelig å skille mellom «de onde» og «de gode». Når vi arbeider i et fagfelt som vekker så sterke følelser og vegringsmekanismer, blir faglig kunnskap særlig viktig (Søftestad, 2022).

En rekke rapporter fremhever mangelen på kunnskap hos dem som arbeider nærmest barn og unge, og av den grunn bør et kompetanseprogram tilstrebe å inkludere ansatte som står nærmest i møtene med barn og unge, eksempelvis barne- og ungdomsarbeidere, assistenter etc. *«En rekke ulike tjenester og sektorer, for eksempel barnevern, barnehage, skole, familievern og helse- og omsorgstjenesten mangler kompetanse om vold og overgrep. En av årsakene kan være at tema knyttet til vold og overgrep ikke er tilstrekkelig inkludert i de relevante utdanningene»* (Myrvold et al. 2022; Evaluering av opptrappingsplanen mot vold og overgrep) [2022-13.pdf \(oslomet.no\)](#).

Universitetet i Agder (UIA) har utviklet en modell for tverrprofesjonell undervisning; «Profesjoner i samspill». Hvert år møtes over 900 studenter fra sykepleie-, vernepleie-, barnevern-, barnehagelærer- og grunnskolelærerutdanningene til felles obligatorisk undervisning på tvers av utdanningene. Undervisningen er en kombinasjon av forelesninger, gruppearbeid på tvers av profesjoner, individuelt arbeid med

refleksjonsnotat og digitale ressurser. Her vektlegges viktigheten av å samarbeide med andre profesjoner i arbeidet med vold og overgrep mot barn og unge. Kristiansand kommune og Universitetet i Agder samarbeider, og ansatte fra kommunen bidrar med innlegg i undervisningsuken.

I kunnskapsgrunnlaget tydeliggjøres behovet for å tenke kompetanse gjennom inkludering av egne verdier, holdninger, fenomenforståelse og handlingskompetanse. Det er derfor ønskelig med et langsiktig kompetanseprogram som ivaretar både kunnskap og ferdigheter hos ansatte, og som er tilpasset deres tjenesteområde. Det bør tilrettelegges for treningsarenaer for å styrke ferdigheter, og gjennomføres «øvelser» som bidrar til at grunnkompetanse vedlikeholdes og «arbeidsløype testes». Det bør vurderes å pilotere en kombinasjon av e-læringsmodulen "Traumebevisst arbeid med barn utsatt for seksuelle overgrep, vold og omsorgssvikt" kombinert med ferdighetstrening.

E-læring for alle som jobber med barn i
Kristiansand kommune

**Traumebevisst arbeid med barn
utsatt for seksuelle overgrep,
vold og omsorgssvikt**

Inneholder filmer og presentasjoner, dialoger, refleksjonsspørsmål, «test deg selv» og lister med ressurser - fordelt på fire hovedtema:

- A. Seksuelle overgrep, vold og omsorgssvikt
- B. Traumeforståelse
- C. Traumebevisst tilnærming
- D. Kommunikasjon om seksuelle overgrep, vold og omsorgssvikt

Kristiansand
kommune

Passord for tilgang er
bhg4618

LOGG INN på kurset
på kslaring.no

Ferdighetstrening som ved «Kroppen er min» eller ved bruk av simulering som metode har til hensikt å fremme handlingskompetanse og trygghet

hos ansatte. Ferdighetstrening på tvers av kommunalområder bør vurderes for å senke terskler for samarbeid på tvers av områder. I forbindelse med ferdighetstrening bør det vurderes bruk av simuleringsmetodikk, og herunder se nærmere på forskjellige varianter. Kristiansand kommune har et eget Simulerings- og ferdighetssenter [Scenariobank for simulering \(utviklingssenter.no\)](https://utviklingssenter.no). Simulering er en læringsmetode som er med på å gjenskape en virkelig situasjon i trygge, læringsfremmende omgivelser. En kan simulere en situasjon med levende markører, eller ved bruk av virtuell virkelighet (Basiskompetanse med simuleringstrening, 2022). Andre modeller å se til kan være Deliberate practice/målbevisst ferdighetstrening. <https://psykologtidsskriftet.no/fagessay/2021/07/malbevisst-ferdighetstrening-psykoterapeuter>. E-lærings verktøy som snakkemedbarn.no ([snakkemedbarn.no – Øv deg på samtaler med barn og unge](https://snakkemedbarn.no)) inviterer også til ferdighetstrening digitalt. Kristiansand kommune har et samarbeid med Stine Sofies stiftelse, og det bør vurderes å samarbeide om utvikling og utprøving av «Skolepakka» ved noen pilotskoler.

I kunnskapsgrunnlaget fremkommer det felles funn på tvers av direktør og kommunalområder, og funn knyttet til den enkelte tjeneste. Det kan være hensiktsmessig å inkludere funnene i arbeidet med utviklingen av kompetanseprogram for den aktuelle tjeneste. Det anbefales at det etableres en ressursgruppe inkludert leder, ansatte, tillitsvalgte, innbygger og representant fra arbeidsgruppen for handlingsplansarbeidet tilknyttet hvert tjenesteområde og evt. tangerende tjenesteområde til å utarbeide kompetanseprogram for det aktuelle tjenesteområdet.

Ressursgruppen bør vurdere allerede gode eksisterende kompetanse opplegg i enkelte tjenesteområder og mulighetene for overføringsverdi til andre områder. Eksempelvis har barneverntjenesten både nyansatt opplæring knyttet til vold og overgrep, og videre opplæring for erfarne ansatte knyttet til tematikken.

I utviklingen av kompetanseprogrammene for tjenesteområdene bør det vurderes å gjøre det i samarbeid med relevante samarbeidspartnere, for å sikre helhetlig tilnærming i en tematikk som er avhengig av gode samarbeidsstrukturer. Inkludering av sentrale samarbeidspartnere som Statens barnehus, Agder politidistrikt, Sørlandets sykehus o.lign. bør vurderes i testing av felles «arbeidsløype»/«tiltakskjede».

Kunnskap om hva mobbing, krenkelser, vold og overgrep er, hvilke rettigheter barn og unge har og hvor de kan få hjelp er grunnleggende forutsetninger for at barn og unge kan utvikle livsmestring. Det er derfor viktig at barn og unge gjennom blant annet seksualundervisningen i skolen lærer om grensesetting og hvem de kan snakke med dersom de er utsatt for krenkelser, vold eller overgrep. Det er sentralt at undervisningen også inneholder informasjon om skadelig seksuell atferd, og hvor en kan få hjelp om en står i fare for eller har utøvd overgrep.

[Prop. 36 S \(2023–2024\) - regjeringen.no. Har du gjort noe seksuelt mot andres vilje? — Ung.no](#)

Både nasjonalt og lokalt fremkommer det er behov for å revidere seksualundervisningen innehold i skolen med større vekt på digital seksualitet, sårbare bilder, virale filmer, nettrelatert vold og overgrep og andre problemstillinger knyttet til sosiale medier og internett. Rapporten,

[Rapport-seksualitetsundervisning-i-skolen.pdf \(sexogsamfunn.no\)](#) viser at det flest barn og unge får seksualundervisning om prevensjon og seksuelt overførbare infeksjoner.

Eksempelvis er det ønskelig å sikre et felles opplegg for barne- og ungdomskolene når det gjelder seksualundervisningens innhold, frekvens og ansvarfordeling. Ungdommens bystyre har siden 2018 og seinere ved flere anledninger fremmet behovet for mer og bedre tilpasset seksualundervisning i skolen. Bystyret fattet allerede i 2018 følgende vedtak; [SÆRUTSKRIFT \(mdg.no\) Vedtak BYSTYR 21032018 Sak 42 18 Interpellasjon fra repr. Mira S. Thorsen MDG om Mer og bedre seksualundervisning på barne- og ungdomsskolen \(1\).PDF](#)

Det bør etableres en ressursgruppe på tvers av kommunalområdene skole og helsetjenester, som kan se nærmere på og vurdere hvilke opplegg i skole som kan være felles. Gruppen bør inkludere medvirkning fra barn og unge slik at de aktuelle temaene er relevant for dem. Ungdommens bystyre har nylig utarbeidet og foreslått et minimumsinnhold for seksualundervisningen i skolen. Her fremheves også temaer som seksualitet og grenser, pornografi, «sårbare»/delbare bilder, vold og overgrep inkludert internettrelaterte og på sosiale medier.

Det bør vurderes å utvide samarbeidet med UIA og inkludere utprøving av MSO (medisin studentenes seksualundervisning) i Kristiansands skolene. [Medisinernes seksualopplysning \(MSO-OSLO\) - Det medisinske fakultet \(uio.no\)](#)

I praksis betyr det at medisinstudenter på enkelte moduler i utdanningsløpet bidrar med kunnskapsformidling omkring temaer knyttet til seksualitet ved ungdom- og videregående skoler.

Kristiansand kommune og Agder politidistrikt ønsker i denne sammenheng i samarbeid å prøve ut Delbart på barneskolene, da en ser at det er behov for kunnskapsformidling tidligere enn hva som praktiseres i dag. [Delbart? – Politiet.no](#)

På sikt bør det utarbeides en nettside som veiviser i arbeidet og som inkluderer lett tilgjengelig kvalitetssikret informasjon om vold og seksuelle overgrep, informasjon om tverrfaglig team og oversikt over tilgjengelige tiltak i tjenesteområdene. Nettsiden bør inneholde kommunens ressurser når det gjelder tematikken.

Det er etablert en ressursgruppe i regi av Kristiansand kommune i samarbeid med sentrale samarbeidspartnere som har som mål å arrangere en årlig konferanse om vold og seksuelle overgrep mot barn og unge. Samarbeidspartnere her er: Agder politidistrikt; Statens barnehus og Støttesenteret for kriminalitetsutsatte, Statsforvalteren i Agder, Barns beste, Barn under radaren, Agder Fylkeskommune, RVTS Sør, UIA, SSHF, Agder Tingrett, Nok Agder, Sørlandet krisesenter og Stine Sofies stiftelse. Det etablerte nettverket er sentralt i å styrke og videreutvikle samarbeid på tvers av instanser i arbeid med å forebygge, avdekke og bidra til godt oppfølgingsarbeid innenfor vold og overgrepssarbeidet.

Delmål C - Vold og overgrepsutsatte barn og familier sikres koordinert og helhetlig hjelp og støtte

Mål: Sikre at alle volds- eller overgrepsutsatte barn og familier får koordinert helhetlig hjelp og støtte i akutfasen og over tid.

Barn, unge og familier berørt av vold og overgrep har ofte sammensatte behov, og behov for flere tjenester samtidig. Det medfører et ekstra behov for at tjenesteområdene er koordinerte gjennom felles «arbeidsløype»/«tiltakskjede», for å sikre helhetlig hjelp. Det kan være sentral forebygging i å tidlig sikre helhetlig oppfølging.

I forbindelse med anmeldte vold- og overgrepssaker til politiet kan det være av stor betydning for barn og unges trygghet at kommunen sørger for at trygge kjente voksne fra barnehage og skole bistår som følgepersoner til Statens barnehus ([Statens barnehus Kristiansand – Politiet.no](https://www.politiet.no)) når barn og unge skal til tilrettelagte avhør. Kristiansand kommune og Statens barnehus bør videreutvikle samarbeidet med hensyn til helhetlig oppfølging til barn og familier i saker hvor barneverntjenesten av avklarte grunner ikke er tilstede på barnehuset eller ikke er eller skal være en del av oppfølgingen.

Helhetlig hjelp i vold og overgrepssaker innebærer enkel og automatisk tilgang, tydelig koordinering fra en ansatt som har kompetanse på tematikken og som kan samkjøre hjelpen fra ulike direktør- og tjenesteområder. På den måten økes sannsynligheten for tidlig, relevant hjelp og støtte for utsatte barn og familier. Gjennom ansvarstaking, tydelig systematikk og fleksibilitet på tvers av områder kan hjelpen sikres raskere, være relevant for familien og forhindre forsterkning av utfordringer og dermed forebygge ytterligere konsekvenser.

Tiltaket «hverdagskoordinator» er utprøvd og evaluert i et samarbeid mellom Stine Sofies Stiftelse og fire kommuner, deriblant Kristiansand. Pilotfase 2021 – 2023, og evaluering i 2023, viser gode resultater og anbefalinger om at tiltaket videreføres. [Slides rapport Hverdagspakka](#)

stinesofiesstiftelse.no). «Hverdagskoordinator» piloten førte ikke til utvikling av en egen modell. Det bør derfor utvikles og prøves ut nye tverrfaglige modeller for helhetlig koordinert oppfølging. Det er ønskelig å se nærmere på hvordan erfaringene fra pilotprosjektet hverdagskoordinator kan sees i sammenheng med kommunens øvrige koordinatorordninger; familiekoordinator i «Nye mønstre», barnekoordinator etc. I samarbeid med Nye mønstre er det ønskelig å vurdere hvorvidt metodikken som brukes knyttet til nåværende målgruppe barnefamilier med lavinntekt, kan videreutvikles til målgruppen barnefamilier berørt av vold og overgrep. Den spesialiserte koordinator-kompetansen inngår når utfordringene er store og flere instanser er involvert. I vold og overgrepssaker sees ofte mange instanser og komplekse problemstillinger. Gjennom bruk av erfaringene fra arbeidet med Nye mønstre kan samhandlingsmetodikken vurderes videreutviklet og overført til ny målgruppe.

Det er sentralt i et forebyggingsperspektiv å inkludere barn og unge som utøver bekymringsfull og skadelig seksuell atferd. 30-50% av alle seksuelle overgrep mot barn begås av mindreårige under 18 år. I overkant av 50% av nettovergrep begås av unge under 23 år. 20% av alle voldtekter begås av tenåringsgutter. Omtrent 1/3 av barn og unge som begår seksuelle overgrep har kognitive evner eller fungering under gjennomsnittet. (NKVTS-rapport 1/2017). [Behandlingstilbudet til barn og unge med problematisk eller skadelig seksuell atferd - kunnskap og erfaringer fra de nordiske landene og Storbritannia - forslag til landsdekkende struktur - NKVTS](#)

Helsefremmende informasjon til barn og unge, økt bevissthet rundt seksuell helse og hjelp til selvregulering er sentrale elementer i forebygging av problematisk eller skadelig seksuell atferd. [Prop. 36 S \(2023–2024\) - regjeringen.no](#) Barn og unge med kognitive funksjonsnedsettelser trenger i tillegg tilpassede og muligens andre forebyggende tiltak. Det er ønskelig å etablere et tverrfaglig oppfølgingstilbud til unge utøvere i et samarbeid med RVT Sør, ABUP/HABU og Agder politidistrikt.

Delmål D - Økt psykososial støtte til ansatte og ledere som møter vold- og overgrepssaker

Mål: Ansatte og ledere er trygge i arbeidet med å forebygge, avdekke og følge opp vold og overgrepssaker, og har tilgang til kompetanse, støtte og koordineringsbistand.

Barn er mer maktesløse enn voksne, og de er prisgitt at samfunnet klarer å ta inn over seg at barn utsettes for skadelige handlinger som skaper ubehag hos oss, og at vi tåler å stå i ubehaget (Torkildsen, 2023). Kartleggingen i forbindelse med handlingsplansarbeidet har avdekket at hjelpearbeidet med vold og seksuelle overgrep svært ofte er av kompleks karakter, og temaene utfordrer ansatte på en særlig måte, både faglig og personlig. «Når fagfolk ikke rustes godt nok, faglig og personlig, og når de ikke ivaretas av ledere som ser hvor krevende arbeidet deres er, så begynner de å beskytte seg selv mer enn de beskytter barna» (Killen, 2021).

«Som fagpersoner må vi legge bort ideen om at enkeltstående tilnærming og manual kan løse de mangfoldige og sammensatte utfordringene vi møter i arbeid med barn utsatt for vold og overgrep» (Søftestad, 2022). Behov så vel som løsninger og muligheter varierer fra sak til sak i en slik grad at det ikke er mulig å definere en "beste praksis" som kan settes som standard. «Dette stiller betydelige krav til kommunens ansatte, da det i omfattende grad medfører behov for utøvelse av faglig skjønn, tverrfaglig samarbeid, tjenestetilpasning til innbyggerbehov og fleksibilitet. Vi trenger kunnskap til å se og forstå, og mot til å handle» (Killen, 2021).

Hensikten med økt psykososial støtte til ansatte er tro på at tilgang på større grad av støtte kan bidra til å trygge ansattes oppdager- og handlingskompetanse. Målet er at ingen ansatte og/eller ledere skal sitte alene med volds- eller overgrepssaker, de skal umiddelbart sikres tilgang til spisskompetanse, kordineringsbistand, støtte og personlig ivaretagelse. I praksis betyr det rask tilgang til operativ «tett på» hjelp i akutte situasjoner og kompetanseløft med vedlikeholdstrening av ferdigheter som trengs i krevende, komplekse problemstillinger.

«Hvordan en fagperson definerer og forstår vold og overgrep mot barn, er både preget av personlige forhold ved fagpersonen, hvilke profesjon en hører til, hva slags kompetanse man har, samt av forhold ved den tid og kultur man er en del av. Uansett, en enkelt fagpersons forståelse og perspektiver kan føre til feilvurderinger fordi andre sentrale forhold, forklaringer og fortolkninger ikke tas med. Tverrfaglig samarbeid kan motvirke dette» (Søftestad, 2022). Det anbefales å utvikle forpliktende

tverrfaglig samarbeid som kan sikre at alle oppgaver på fagfeltet utføres på en kvalitetsmessig god måte: forebygging, kompetanseheving, avdekkingsarbeidet, beskyttelse, hjelp og støtte til barn og familier.

Det er i denne sammenheng ønskelig å utvikle og prøve ut et tverrfaglig team som gir nærhets- og lavterskel støtte til ansatte og ledere i vold- og overgrepssaker. Et tverrfaglig team som bidrar med fleksibel og aktiv oppsøkende støtte til ansatte i møte med tematikken. Teamets tverrfaglige sammensetning vil bidra til å se situasjonen fra ulike faglige ståsteder, og vil kunne skape en felles faglig plattform å handle ut fra, som inkluderer ulike profesjoners kunnskap og faglige oppfatninger.

Teamet bør være godt kjent og lett tilgjengelig, kunne bistå ved tidlig uro, og være en «tett på støtte» i planlegging av videre kartlegging og koordinert påfølgende «arbeidsløype». Teamet vil bidra med støtte i vurderinger av melde- og avvergingsplikt, og sammen med den aktuelle tjenesten ha nært samarbeid med barneverntjeneste og politi. Det tverrfaglige teamet skal støtte og styrke tjenesteområdene i deres møte med vold- og overgrepstematikken. Hensikten med teamet er at den ansatte trygt kan «stå ved barnet og i saken» så lenge det er hensiktsmessig. I forbindelse med oppvekstreformens forventninger om at langt flere tjenester enn barneverntjenesten skal ha ansvaret for forebygging og tidlig hjelp, innebærer det et større behov for økt psykososial støtte til ansatte i andre kommunale tjenester. I kunnskapsgrunnlagets funn på tvers av direktørområder fremkommer behovet for økt støtte i forbindelse med økt forventning om å kartlegge «bredere og dypere» før en eventuell bekymringsmelding sendes til

barneverntjenesten. Det forventes i den sammenheng kartlegging i saker hvor ansatte er bekymret for om barn og unge utsettes for vold og seksuelle overgrep.

I forbindelse med foreslått tiltak om tverrfaglig team er det foreløpig prøvd ut en pilot, hvor ansatte tilbakemelder opplevd støtte:

«Veldig godt å drøfte sammen med dere som har mer juridisk kompetanse om saksbehandling og en bred erfaring fra vanskelige barne- og familiesaker. Som barnehage med kjennskap til barn og foreldre blir vi følelsesmessig berørt. Det er bra å drøfte vanskelige saker med utenforstående som kan gi et annet perspektiv. Kvaliteten på arbeidet mener jeg blir bedre. Vi fikk hjelp til en mer korrekt saksgang med tanke på alle involvertes rettigheter, og vi fikk veiledning på vanskelige menneskemøter. Dette gjør meg som enhetsleder og personal som er berørt, tryggere med videre arbeid med slike saker, og at vi har handlet rett. Det er da lettere å stå i det som kan komme i etterkant av en sak, både på emosjonelt plan og i forhold til psykososial trygghet på jobb. I etterkant av saker vi melder til barnevern, eller vanskelige samtaler generelt med familier, så møter vi de involverte praktisk talt hver dag i barnehagen. Med støtte og oppfølging håndterer vi dette bedre».

Teamet anbefales tverrfaglig sammensatt med kompetanse innen vold og seksuelle overgrep, juridisk kompetanse, god oppdatert oversikt og kjennskap til kommunens tjenesteområder og aktuelle samarbeidspartnere. Teamet bør ha en kjerne av faste aktører, parallelt ha ressurspersoner tilknyttet tjenesteområder som settes sammen utfra

sakens innhold. Eksempel på slike ressurspersoner er representanter fra barneverntjenesten, helsetjenester, skole og voksentjenestene. Teamet bør gjøres jevnlig kjent for tjenesteområdene, ha jevnlig samarbeid med TFA (tverrfaglig arena barnehage og skole), Ressursteam skole, barneverntjenesten og andre relevante samarbeidspartnere eksempelvis konsultasjonsteamet i Agder, politiet etc. Teamet kan bidra til utvikling og gjennomføring av foreslåtte tiltak i handlingsplanen, eksempelvis utvikle og iverksette kompetanseprogram sammen med tjenesteområdene, videreutvikle og styrke samarbeidet med viktige samarbeidspartnere som Agder politidistrikt, Sørlandets krisesenter, SSHF med flere i vold og overgrep tematikken etc. Fellesskap gir styrke, trygghet og handlekraft (Søftestad, 2022).

Del 2 – Arbeidsprosess, metode og analyse

Arbeidsprosess

Arbeidsgruppen for handlingsplanen har vært sammensatt av representanter fra kommunens barnerelaterte tjenester, samt enkelte eksterne samarbeidspartnere. Gruppen har vektlagt en åpen, inkluderende, ansvarliggjørende og beslutningstakingende arbeidsprosess med vekt på innovative medvirkningsmetoder.

Arbeidsgruppens deltakere

- Aina Kjær, nestleder helsetjenester
- Kristin Mosfjell Rosen, rådgiver barnehage
- John Einar Kvam, rådgiver skole
- Kristine Finsæther, rådgiver PPT
- Tine Elisabeth Farestad Langeland, nestleder barneverntjenesten
- Pernille Baade Lavoll, spesialrådgiver RVTS
- Mogens Albæk, psykologspesialist Statens barnehus Agder politidistrikt
- Nina Sletten, prosjektleder oppvekst

Styringsgruppens deltakere

- Kristin Eidet Robstad, direktør oppvekst
- Brede Skaalerud, direktør helse og mestring
- Camilla Jarlsby, direktør kultur og innbyggerdialog
- Bernt Jørgen Stray, direktør samhandling og innovasjon

Ressursdeltakere

- Barn, unge og familier
- Tillitsvalgte
- Samarbeidspartnere

Metode

Det har vært et mål at arbeidsprosessen med handlingsplanen i seg selv skulle høyne bevisstheten omkring vold og overgrep, og at så mange som mulig i barnerelaterte virksomheter har fått et eierforhold til handlingsplanen. Kommunedirektøren har lagt vekt på at prosjektets organisering har bred representasjon både fra de kommunale, statlige og det frivillige organisasjonslivet. Det har vært vektlagt bred medvirkning, særlig fra innbyggere med erfaring fra tematikken og med særlig vekt på barn og unges stemmer. Arbeidsgruppen har i henhold til kommunens policydokumenter omkring medvirkning særlig lagt til rette for å gi svakere stemmer kraft, og det har av den grunn vært benyttet innovative medvirkningsmetoder for å få bredde av stemmer.

Handlingsplanens formål er å utvikle forebyggingstjenester som treffer tjenestemottakernes (innbyggere) så vel som tjenesteutøverne (ansattes) faktiske behov. En god tjeneste skal balansere menneskers behov med organisasjonens muligheter.

Det har vært arbeidsgruppens oppdrag å innhente informasjon direkte fra innbyggere og ansattes opplevelser i saker knyttet til (mistanke om) vold eller seksuelle overgrep. Funnene representerer et utvalg og en tendens i utfordringsbildet.

Som metode har arbeidsgruppen valgt å bruke deler av det organisasjonspsykologiske verktøyet, Tjeneste Design (for mer informasjon se evt filmen om «metode»)

Innhentingskilden er her uformelle gruppesamtaler (kalt "kaffesamtaler") hvor deltakerne forteller, samtaler og reflekterer over konkrete episoder og opplevelser. Det har for datainnhenting vært gjennomført rundt 65 slike «kaffesamtaler» med nærmere 400 ansatte, innbyggere og samarbeidspartnere.

Analyse

Innhentet data har blitt analysert ved hjelp av Aktivitetsanalyse (også benevnt virksomhetsanalyse). Verktøyet gir hjelp til å kategorisere og kondensere kvalitativt materiale slik at det gis tilgang til informasjon om ulike sentrale temaområder:

- Deltakerens opplevelse av plass i organisasjonen/prosessen
- Deltakerens språk/begrepsbruk, forståelse (og evt verktøy) knyttet til tematikken vold og overgrep
- Deltakerens opplevelse av støtte i organisasjon/struktur
- Organisasjonens fokus på tematikken (oppgaver, kompetanser og prioriteringer)

Tiltaksutforming

Analysefunn har blitt vurdert opp imot tilgjengelig nasjonal og internasjonal forskning. Gjennomgående har funn vært retningsgivende for foreslåtte tiltak.

Endelig utforming av tiltak har blitt utført i flere trinn:

- Behandlet i «åpne» workshops med bred deltakelse av innbyggere, samarbeidspartnere, interesseorganisasjoner, tillitsmannsapparat og ansatte i kommunen.
- Behandlet i «lukket» workshop, eksklusiv for innbyggere med egenerfaring som utsatte eller pårørende til volds- og overgrepsutsatte.
- Behandlet i arbeidsgruppen som utformet de formuleringer som gjenfinnes i handlingsplanen.

Utfordringsbildet

Kartlegging og analyse viser følgende overordnede funn:

- Det pågår mye viktig og godt arbeid i Kristiansand kommune som har til hensikt å forebygge vold og overgrep mot barn og unge.
- Det er mange eksisterende tiltak som har til hensikt å forebygge og avdekke vold og overgrep mot barn og unge.
- Ansatte opplever at arbeidet med vold og overgrepstematikken en del ganger fungerer bra, men at det er et uforløst potensial om arbeidet hadde blitt bedre systematisert da variasjonene er store og det oppleves uforutsigbart.
- Det er utfordringer med å få til tilstrekkelig tverrfaglig samarbeid når det gjelder forebygging, avdekking og oppfølging i vold og overgreps tematikken.
- Berørte familier forteller om vennlige ansatte med gode hensikter, men mangelfulle og for lite koordinerte tjenester.
- Ansatte forteller om usikkerhet og ensomhetsfølelse knyttet til å arbeide med volds- og overgrepssaker.

- Usikkerhet, avmakt og vegring er betydelig større når mistanker om seksuelle overgrep reises, enn ved andre krenkelser, eksempelvis vold.
- Ansatte forteller om utilstrekkelig støtte og ivaretagelse i forhold til vanskelige saker
- Interne og eksterne samarbeidspartnere rapporterer om utilstrekkelig oversikt, samhandling og tilgang til autoritativ spisskompetanse.
- Behovsbeskrivelsene representerer tilnærmede like funn på tvers av områder og tjenester.
- Beskrivelsene fra ansatte, innbyggere og samarbeidspartnere samsvarer.
- Funn samsvarer med lokalt og nasjonalt utfordringsbilde, og med nasjonal og internasjonal forskning.

Utdyping av utfordringsbildet

Under følger en oppsummering av utfordringsbildet. De er delt i henholdsvis ansattes, barn og familiers og samarbeidspartneres opplevelser, og av den grunn presenteres funn oftest i form av sitater.

Ansattes opplevelser

Ansatte beskriver en betydelig psykologisk påkjenning i møtet med vold- og overgrepssaker:

Frykt, engstelse og usikkerhet

Frykt for å ta eller gjøre feil, engstelse for å svikte barnet / ikke holde det som er lovet og oppleve at barnet og familien får det verre. Usikkerhet

knyttet til "systemet", oppleve at en "sender barnet videre" og erfare at "hjelpeløypa" ikke strekker til eller i verste fall svikter. Påkjenningen oppleves som påtrengende engstelse og usikkerhet, og kommer til uttrykk som angstsymptomer, vegring og benektelse og utfordringer med å huske.

«Det er så vanvittig store ting, hva om jeg bommer ... ødelegger en hel familie ... det er skrekken»

«Må ha tryggheten med å vite at det er noen som kan ta imot det, hjelpe videre ...om jeg tenker hva videre, tror jeg de merker det på meg og ikke forteller ...»

Handlingslammelse

Videre beskrives opplevelsen av å kjenne seg handlingslammet som et resultat av engstelse og usikkerhet, og på grunn av utfordringer med å holde oppe bekymringen over tid. Utsagn, observasjoner som i utgangspunktet vekket bekymring "blekner" i det komplekse bildet og praktisk travel hverdag:

«En er jo redd for å gjøre feil, ta feil ...vi har jo daglig kontakt med foreldrene og de skal være fornøyde med oss»

«Vi er usikre og da blir vi utydelige»

«Når barnet har fått tillit nok til å fortelle er det en god følelse, men så ... hvilke apparat har vi som kan følge opp?».

Ensomhet

En opplevelse som svært mange beskriver er følelsen av ensomhet.

Følelsen knyttes til ubehag knyttet til det som beskrives som tomheten / alenefølelsen som følger det å få "distanseråd". Ikke minst vurdert opp imot savnet etter "nærhetsstøtte", både fysisk og emosjonelt:

«Etter telefonen til barneverntjenesten står en jo der igjen ... alene ... hva gjør en da ...»

«Når leder ikke har kompetanse på disse sakene blir det fort sett lett på, eller en får beskjed om at en ikke må rote seg bort i barnevernet sin jobbing»

«I de store sakene fungerer samarbeidet bra, for eksempel i drapet på Søm ... men når det kommer til de små sakene i hverdagen er en stort sett alene»

«Med oppvekstreformen utvides mandatet, men midlene følger ikke etter og heller ikke erfaringen med og kompetansen til å gå inn for å avklare det mer komplekse»

«Veldig ofte når jeg ringer barnevernet får jeg ballen tilbake. Eksempelvis rådførte jeg meg i en situasjon hvor foreldre var veldig sinte for vår melding til barneverntjenesten ...de anbefalte meg å snakke med foreldrene alene, løse det med å møte dem og lytte. Det ble et veldig vanskelig og krevende møte hvor jeg var helt alene og kjente meg utrygg både i møtet og etterpå»

Sykdom

En beskrivelse handler om å føle seg / bli fysisk syk. Flere beskriver sykefravær og sykemeldinger som knyttet til det følelsesmessige ubehaget (som setter seg i kroppen):

«Jeg var redd for egne barn og egen helse ... ventet på parkeringsplassen til de hadde levert barnet før jeg gikk inn på jobb»

«Det ble veldig vondt og dramatisk ... saken sitter fremdeles. Det bør være rutiner for debriefing etter vanskelige saker»

«Stor slitasje på ansatte i disse sakene, konsekvensene er at de slutter, gjerne de med mye erfaring og vi mister kompetanse»

«Vi vet barna er der ute ... vi er nærmest på ... det forventes at vi skal fange dem opp og håndtere det ... samtidig er det vi som ender opp med dem til slutt og ofte må møte illsinte foreldre som føler seg sviktet etter en dårlig prosess ... det oppleves urettferdig»

Organisatorisk usikkerhet

Ansatte forteller også om usikkerhet knyttet til arbeidsplass eller organisasjon. Usikkerheten beskrives som tett knyttet til redsel for å bli en personalsak om en unnlater å melde fra, melder fra på feil grunnlag, har journalført mangelfullt eller feil, redsel for å havne i media, få dårlig omdømme eller bli utsatt for kontroll/kritikk for eksempel fra statsforvalter:

«Jeg gjør det aldri igjen ... det verste jeg har opplevd ... stod til syvende og sist helt alene ... det er ikke verd det ...»

«Jeg tenker på om vi har en kultur for at vi er der for hverandre når det gjelder ...»

«Som leder tenker jeg jo på at vi fort blir sett i kortene ... har vi gjort det vi skal ... når det gjelder vold og overgrep trenger jeg som leder også noen med særskilt erfaring ... få god hjelp videre ...»

«Vi må tørre å være ærlige på hva vi kjenner på, ikke se på det som et nederlag i organisasjonen, men ha trygghet for å si fra om at vi er usikre for å gå inn i disse temaene»

Uavklart arbeidsfordeling

Kaffesamtalene gav også informasjon om opplevelse av uavklarte arbeidsfordeling (rolleavklaring), og om fravær av tilgang til autoritativ spisskompetanse:

«Vi kan lage rutiner internt på det generelle, men når det gjelder vold og overgreps bekymring trenger vi noe ekstra ...at en trygt kan spørre, for en vet en får hjelp videre om det kommer frem noe»

«Det er særskilt i vold og overgreps saker vi trenger bedre systematikk»

«Skulle ønske oss fast prosessveiledning uten at det sklir ut, strukturert fra ledernivå»

I forlengelse av det også om utvikling av uformelle rutiner

«Jeg bruker «ring en venn» ... en jeg kjenner i systemet»

«Når en kontakter fire steder får en fire forskjellige svar ...»

«De gangene jeg har trengt noen har jeg ringt Unni Mette Køpp ... det er ikke sikkert det er riktig saksgang, men jeg tror ikke vi vet hva riktig eller best vei er i kommunen ... men nå har hun sluttet, men kanskje jeg kan ringe henne likevel»?

Forskjellig opplevelse leder og ansatt

Det er naturlig at ledere og ansatte opplever arbeidet med tematikken forskjellig. Ledere kan fort ha overordnede intensjoner og påse at rutiner og prosedyrer er ivarettatt, mens ansatte kan ha behov for større grad av emosjonell støtte og tett på veiledning i konkret sak:

Leder	Ansatt
«Det tilbyr vi i skolene ...»	«Lenge siden vi hadde tid til det»
«Det har vi prosedyre for i kvalitets systemet»	«En kan ikke lese seg trygg i kvalitetssystemet»
«Døra mi står alltid åpen»	«Leder skal kunne så mye ... men vold og overgrep ... da ville jeg ringt noen andre»

<i>«De ansatte skal gå til sin leder med disse sakene»</i>	<i>«Vi må snakke sant om hvordan det er her ute i praksis. Skulle ønske de inne kunne hospitere hos oss i disse sakene»</i>
<i>«Vi har etter hvert gode prosedyrer for hvordan vi skal jobbe i slike saker»</i>	<i>«Vi bør bli bedre på å tenke trygghet og ikke prosedyre og regler. Vi trenger å bli trygge i møte med problematikken»</i>
<i>«De nye går med de erfarne i disse sakene»</i>	<i>«Jeg hadde bare vært to uker i barnevernet når jeg ble kastet inn i en alvorlig volds sak, det var en stor belastning og burde ikke vært slik»</i>

Felles arbeidsverktøy

Mange tar også til orde for å etterlyse felles arbeidsverktøy, det vises da til valg av metode og forløp:

«Vi trenger verktøy ... hva skal vi si for å få de til å åpne seg, slik at vi får sjekket ut uroen vår»

«Det er ulikt fra område til område ... er personavhengig»

«Vi trenger konkrete spørsmål vi kan øve oss på å stille. Vi spør om mobbing, selvmord osv, og da bør vi spørre om vold og overgrep»

«Vi bør i vårt faglige fora å snakke om dette ... hvis jeg stiller spørsmålet– hvordan håndterer jeg svaret. Har vi god nok støtte videre om det er et barn som forteller? Om vi er usikre i en sak hvem skal vi drøfte med?»

Tydelig arbeids- og ansvarsfordeling

Mens andre er spesielt opptatt av savnet etter tydelig arbeids- og ansvarsfordeling mellom enheter:

«Det bør bli tydeligere hvor en skal drøfte vanskelige saker og veien videre ... noe felles for alle. I dag er det mange uformelle varianter. Ofte får vi for eksempel volds sakene tilbake ... hvordan skal veien videre være da?»

«Jeg tror det er veldig uklart for mange når det gjelder hvem som egentlig skal hjelpe disse familiene»

«Hvor mange av disse volds-sakene har vært vellykket ... ikke så mange»

Praktisk øving

Et gjennomgående tema i mange kaffeprater var behovet for praktisk øving, ikke bare teoretisk kunnskapsløft:

«Det er noe med å øve seg»

«Vi trenger å sikre en kollektiv bevissthet, og gjennomføre «øvelser»

«Kompetanse på relasjonen er det viktige for å kunne regulere i en situasjon hvor en er bekymret for et barn. Klare å snu situasjonen, beholde roen og bringe inn trygghet»

Ett sted

Det hyppigst forekommende utsagn uttrykker et behov for ett sted henvende seg, et sted med autoritativ spisskompetanse som kan bistå med tydeliggjøring av arbeids-løype:

«Skulle gjerne hatt noen å drøfte med, sammen med lederen min. Selv om det er prosedyre trenger en å drøfte saken»

«Et internt sted å kontakte ... som har god kompetanse på dette, som er tilgjengelig, har tid til å hjelpe og som gjør at jeg slipper å få mange ulike råd og forvirring ...»

Usikkerhet, avmakt og vegring kan synes betydelig større når mistanker om seksuelle overgrep reises, enn ved andre krenkelser eksempelvis vold.

Usikkerhet og tvil

Et gjennomgående tema har også vært forholdet mellom kommunikasjon og opplevd mestring/trygghet. Ofte formulert som "vansker med å gi uttrykk for usikkerhet og tvil". Mange stemmer har også berørt at kompetanse er noe annet og mer enn kunnskap. Og har da spesielt vist til savn etter fokus på ferdigheter og på verdier:

«Det handler mye om personlig trygghet, trygg nok til å stå ved siden av ... trygg kan en ikke spille ...er det kultur for å snakke om det...?»

«Når det er samlinger og sånn er det ofte uten oss ... mer lederne og sånt ... men det er jo vi som er mest med barna»

Fokus

Mange stemmer har også berørt at kompetanse er noe annet og mer enn kunnskap. Og har da spesielt vist til savn av fokus på ferdigheter og verdier:

«Vi er en stor kommune nå, et system som arbeider med mange veldig alvorlige saker, og som må rustes opp på dette temaet»

«Det må allmennkunnskap ut til alle, slik som de har gjort med Kroppen er min i barnehagene»

Barn og unges opplevelser

Åpenhet

Ifølge barn og unge er det behov for mer forebyggende informasjon omkring vold og overgrep. Spesielt i skolesammenheng bør temaet få mer plass, og de nå store variasjonene fra skole til skole bør forsøkes å utjevnes. Det varierer fra skole til skole i hvor stor grad temaene løftes frem og hvilke innhold de fylles med. Barn og unge har tro på at mer åpenhet omkring vold og overgrep vil gjøre det lettere for dem å si fra om de enten har vært eller blir utsatt den type krenkelser:

«Dere sier at vi må si fra om det skjer noe sånn ... da må vold, overgrep og sånt snakkes om til vanlig ... da blir det lettere å si fra om det skjer med oss enn når ingen snakker om det»

«Jeg ønsker å si at det er viktig å informere, i ung alder ...om hva overgrep og vold er ... for det kan få barn til å forstå at det er galt og at de må si ifra ... og i tillegg kan det forebygge at noen gjør det mot andre, når de hører at det ikke er lov. Vi lærte om det i femte klasse, men da hadde det jo før det skjedd i mange år med meg ... Det går litt opp og ned med meg nå ... tenker en del på det, spesielt om jeg hører noe på skolen eller at noen snakker om sex blant venninnene»

Utgangspunkt i deres virkelighet

Barn og unge er i behov av et minimumsinhold i skolens undervisning når det gjelder tema, eksempelvis relasjon, nærhet, grenser, seksualitet, pornografi, normalitet, lovverk og samtykke, vold, overgrep og oppfølgingsmuligheter. Mange formidler at dagens fokus er mest på pubertet, prevensjon og psykisk helse. De etterlyser større grad av fokus og trygghet hos de voksne på skolen i forhold til vold og overgreps tematikken, og voksne som tar initiativ til å være «sparringspartnere» for hvordan de skal håndtere og navigere i alt de eksponeres for via sitt liv på sosiale medier:

«De sier liksom at porno er fake, men de sier ikke hvordan det er når det ikke er fake»

«Alt jeg har lært om sex har jeg lært av å se på porno»

Trygghet i temaet hos voksne

Barn og unge som har erfaring med tematikken savner å møte større grad av trygghet i temaet. Flere har opplevd at det tas lite initiativ til å snakke om overgrep eller voldserfaringene til tross for at de er kjent for de voksne og at den voksne noen ganger er en de treffer daglig i for eksempel skole. Dette bidrar fort til økt tabu og ensomhetsfølelse.

Spesielt ungdommene formidler at resultatet fort kan bli ensomhet, fordi opplevelsen av å være annerledes forsterkes av tausheten fra de voksne og påvirker deres tro på å snakke med venner om temaet:

«Jeg ville snakke om overgrepene, for jeg husket flere av de etter hvert ... men helsesykepleier og de ville bare snakke om følelsene jeg hadde ...»

«Har hatt behov for å snakke om volden, men de voksne ville snakke om hvordan jeg har det nå»

«Jeg har ikke fortalt det til noen av mine venner, for jeg tror ikke de ville likt min bror om de hadde vist ... og jeg har lyst til at de skal like han, for han er snill selv om han har gjort det han har gjort»

[Et sted å få hjelp i kommunen](#)

Barn og unge er opptatt av tilgjengelige trygge voksne når de strever. Lærer, sosiallærer og helsesykepleier holdes frem som viktige voksne på skolen. Barn og unge som har opplevd vold og overgrep formidler at de likevel har opplevd å bli skjøvet rundt i systemet, med en begrunnelse at tematikken er så alvorlig at det ikke er under tjenestens mandat og mens tjenestene avklarer sitt mandat går tiden. Flere undrer seg over at det er

mange andre tilbud i kommunen forhold til andre temaer, men ikke vold og overgrep.

«Må liksom sykt overdrive for å få plass på ABUP... vet ikke hvem ellers som kan hjelpe når det er vanskelig... helsesykepleier er lite på skolen, læreren har ikke tid og...»

«De som hører, tør ikke å høre. De som får det, må tørre å ta det imot, ta det imot på en god måte»

Foreldrenes opplevelser

Åpenhet og kunnskap om tematikken

Foreldre savner både å få mer informasjon om tematikken, men også møte fagpersoner med mer trygghet i forhold til temaene. Foreldrene ønsker gjennomgående å bli mer inkludert, både i forebyggingsarbeid i form av informasjon i barnehagene og skolene, og egen utforming av hjelpen. Foreldre etterlyser mer åpent og informativt fokus når det gjelder vold og overgrep i barnehage og skole sammenheng:

«Tørre å tro det som er ubehagelig. Du ser det ikke før du tror det – og kanskje ikke da heller».

«Det har vært etterlyst i foreldreutvalget ... tema som det å snakke med barna sine om seksualitet, grenser, porno og sånn ... skremmende med utviklingen med så mye overgrep mellom jevnaldrende»

«De har det med kroppen og sånn i barnehagen ...de burde hatt det samme videre på skolen, gjenta det på flere trinn ...vi foreldre trenger også informasjon, på foreldremøter og sånn»

Et sted å få hjelp i kommunen

Foreldre som opplever vold og overgrep er i behov av et sted å henvende seg i kommunen hvor de opplever at det tas ansvar for koordinert og helhetlig hjelp. Flere fremhever vennlige ansatte med gode intensjoner, men fragmenterte tjenester og manglende helhet i hjelpen:

«Mange hyggelige folk som bruker lang tid på å kartlegge at det ikke er de som har ansvaret for å hjelpe. Men vårt liv stopper ikke opp, jeg og ungene trenger hjelpa nå»

Det fremheves at utfordringene «baller på seg» når hjelpen ikke blir koordinert og dermed tilbys seint og «stykkevis og delt».

«Jeg forstår ikke ... hva må en egentlig ha opplevd om en skal få hjelp utover det vi nå har opplevd, overgrep mot to av barna mine ...de sier en skal ha lav terskel for å be om hjelp, men det er jo ikke det i min situasjon iallfall ... egentlig høy terskel for å få hjelp»

«Velkommen, men du hører ikke til her»

Foreldre til barn som har utøvd seksuelle overgrep formidler at det oppleves tabubelagt, og utfordrende å finne relevant hjelp til barnet og ungdommen. Foreldre som har opplevd søskenovergrep uttrykker at det er ekstra utfordrende.

«Vi har to barn som trenger oss, og det er viktig at begge får hjelp. Da trenger vi at hjelpen er der og at de som skal hjelpe er trygge i dette temaet».

Koordinert hjelp

Familiene har et behov for bedre koordinering av hjelpen som tilbys, slik at den kan være helhetlig og skape sammenheng. Flere fremhever behovet for å slippe å fortelle mange ganger, og ønsker seg mer samarbeid mellom hjelperne når flere tjenester er representert. Foreldre

formidler at det er av ekstra betydning når situasjonene de står i er sammensatte, tabubelagte og de selv opplever å være i krise.

«... tror det var ti forskjellige forslag, instanser og muligheter ... men jeg klarte ikke ... prøvde å sette meg ned og tenke, men etter tretti minutter var jeg utslitt bare med å sortere. Noen ganger sovner jeg etter møtene ... det er så mye informasjon ... mer jobb å følge opp alle hjelperne ... jeg trenger hjelp til å huske»

«Det var som en månelanding ... skjønte ikke, glemte ...vi trengte noen som kunne vist oss et kart og hjulpet oss å huske ... i tillegg var det en haug med forskjellige folk, aner ikke hvem de var, stadig nye»

«Når de som skal hjelpe ser så ulikt på det, og ikke snakker sammen, da blir det usikkert, null enighet og situasjonen blir egentlig verre»

Praktisk hjelp

Foreldre som opplever at krisen rammer fremhever behovet for praktisk emosjonell hjelp i hjemmet.

«I en sjokksituasjon trenger en tydelige mennesker som hjelper en med å vurdere og ta avgjørelse. Det oppleves feil å bli kartlagt i krisen, for hodet er som et gresskar».

«Det jeg trengte var noen som kunne være med meg hjem etter avhørene, snakke med meg og ungene».

«Den beste hjelpen var når noen tok ut av oppvaskmaskinen, eller brettet tøy mens vi satt i sofaen sammen».

Samarbeidspartneres opplevelser

Et sted å henvende seg til

Samarbeidspartnere opplever mye godt samarbeid med ansatte i Kristiansand kommune. Når det gjelder vold og overgrepstematikken oppleves ofte utfordrende for samarbeidspartnere å vite hvor og hvem de kan kontakte i kommunen. De ønsker seg et sted å henvende seg til når det gjelder problemstillinger eller saker som omhandler tematikken, for å unngå at det blir personavhengig og «ring en venn» praksis.

«Per i dag er det litt sånn ring en venn når en trenger noen i kommunen i disse sakene ... jeg tviholder på de jeg er blitt kjent med ... skulle ønske

oss et sted å kunne kontakte i kommunen som kan ha oversikt i disse sakene»

«Politiet er avhengig av samarbeid med andre, og Kristiansand kommune er en viktig samarbeidspartner for oss. Per i dag er det utfordrende å få oversikt over hvem vi kan kontakte om hva i kommunen innen feltet vold og overgrep. Vi ønsker oss en kontaktperson ... voldskoordinator ... i kommunen som vi kan møte jevnlig»

Lavterskel psykisk helsetilbud til barn, unge og familier

Flere samarbeidspartnere savner et tydeligere lavterskeltilbud til barn, unge og familier berørt av vold og overgrepstematikken. Det fremkommer «et hull» mellom spesialisthelsetjenesten og kommunens tilbud til barn og unge som strever «middels».

«Hvis vi foreslår barnevernet som vi vet stort sett hjelper folk, er oppfatningen fremdeles at de tar barna ... og da mister vi muligheten til å hjelpe tidlig. I tillegg er det slik at en umoden vurdering kan ødelegge mer enn å hjelpe De unge legene er ofte usikre og trenger noen erfarne å samarbeide med»

«Tror det hadde vært lettere om skiltet var noe annet. Bør være noe annet enn barnevernet om vi skal få familier til å ta imot hjelp».

«Helsesykepleier på skolen forsøker jeg å kontakte, men de er til stede kun enkelte dager og tider»

«Familieveilendingstjenesten er et tilbud til foreldre og ikke ungdommer»

Usikre på kommunens organisering

Det foregår mye godt samarbeid, og det er god praksis å kunne rådføre seg med andre utenfor kommunen for å finne frem til best mulig praksis. Når det gjelder vold og overgrepstematikken erfarer en del samarbeidspartnere at ansatte i kommunen ringer dem for å rådføre seg i saker som omhandler problemstillinger knyttet til vold og overgrep, melde og avvergingsplikt etc. Det handler også om saker hvor ansatte står i uenighet med leder knyttet til avvergelsesplikten. Flere av samarbeidspartnerne sier de tror ansatte i kommunen kan trenge større grad av tilgjengelig veiledning i saker, samt støtte underveis.

«Opplever at ansatte i kommunen trenger råd og veiledning i sakene. Det virker som om rollene er snudd. Barnehager får beskjed av barneverntjenesten om å arbeide mer i sakene med bekymringene, er rollene og ansvaret uavklart?»

Kristiansand
kommune

«Politiet får mange henvendelser fra helsesykepleiere, kontaktpersoner i barneverntjenesten som trenger hjelp til hvordan de skal stå i saken. Hva og hvordan kan vi gjøre det? Det som går igjen er at de ikke får støtte av leder i å melde til politiet, og de lure på dette med avvergingsplikten sin».

Del 3 - Bakgrunn

Ifølge FNs barnekonvensjon har alle barn rett til å vokse opp, utvikle seg og ha en framtid. En sentral forutsetning for dette er at barn opplever å være trygge. Barn og unge har rett på beskyttelse mot å oppleve vold og seksuelle overgrep. Kommunen er menneskerettslig og lovmessig forpliktet til å forebygge og avverge enhver form for overgrep og vold mot barn, samt å følge opp vold og overgrepsoffer og andre involverte. Særlig er dette tydeliggjort gjennom krisesenterloven, barnevernloven og helse- og omsorgsloven - og en rekke internasjonale forpliktelser. Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner (Istanbulkonvensjonen), FNs barnekonvensjon og Europarådets konvensjon om beskyttelse av barn mot seksuell utnytting og seksuelt misbruk (Lanzarotekonvensjonen) er eksempler på slike internasjonale forpliktelser.

Kristiansand bystyre vedtok i april 2021 en Nullvisjon - ingen barn eller unge i kommunen skal vokse opp med volds- eller overgrepserfaringer ([Nullvisjon](#)). Bystyret kalte det en storbyerklæring, og ble med dette den første nullvisjons kommunen i Norge. Kristiansand kommune inviterte andre i storbynettverket til å slå følge, og i 2022 fulgte Bergen etter.

I kommunesammenslåingen ble det vedtatt en planstrategi, der handlingsplanen mot vold i nære relasjoner var prioritert. Storbyerklæringen med nullvisjonen satte fart på arbeidet. Bystyret satte av midler til arbeidet, hvorav halvparten gikk til videreføring av

kompetansehevingstiltak i barnehagene («Kroppen er min») og resterende halvpart til prosjektledelse. Kommunedirektøren besluttet at det skulle utarbeides en handlingsplan med konkrete tiltak, for hvordan kommunen best kan arbeide for å oppnå nullvisjonen. Det ble vedtatt at handlingsplanen skulle deles i to delprosjekter, hvor tiltak mot vold og overgrep mot barn og unge utgjør første del, og vold i nær relasjoner mellom voksne (partnervold, vold mot mennesker med funksjonsnedsettelse, eldrevold) andre del.

Planene skal være styringsinstrument for vold og overgrepssarbeidet i kommunen, være politisk og administrativt forpliktende og det bør jevnlig rapporteres. Arbeidet med plan for vold i nære relasjoner mellom voksne (partnervold, vold mot sårbare voksne og eldre) avventer ny planstrategi. Kommunen har et omfattende ansvar for å forebygge vold og overgrep, og Kristiansand kommune er tydelig på sine forpliktelser:

- Kommunedirektøren oppfatter den politiske vedtatte nullvisjonen som et tydelig signal fra bystyret om at dette arbeidet skal gis ytterligere prioritet
<https://politiskagenda.kristiansand.kommune.no/Vis/Pdf/bilag/62e88a5b-b9cc-417e-b185-639e51296317?redirectDirectlyToPdf=false>
- Gjennom Storbyerklæringen formidlet bystyret et tydelig signal til alle innbyggere om å bidra til at visjonen blir en realitet
<https://www.facebook.com/kristiansand.kommune/live/>

Forankring og mandat

For å lykkes med å bekjempe vold og seksuelle overgrep, vurderer kommunedirektøren at innsatsen må være helhetlig og samordnet, da det er mye å hente på å sikre en bedre samkjøring og koordinering av tiltak på tvers av direktør og kommunalområder. Handlingsplanen er av den grunn forankret i kommunens overordnede planverk og strukturer, både på strategisk og utøvende nivå. Målet med handlingsplanen er å fremme samhandling og koordinering av den kommunale innsatsen i form av overbyggende tiltak mot vold og seksuelle overgrep med hensikt å styrke det forebyggende, avdekkende og oppfølgende arbeidet. Vold og seksuelle overgrep er et satsingsområde i de to nedenfor nevnte planer og skal gi retning for fremtidige prioriteringer og føringer:

- Kommunens folkehelseplan «Sterkere sammen, Kristiansand mot 2030» ([Sterkere sammen for barn og unge, Kristiansand mot 2023](#)) sier det slik:

"I Kristiansand kommunes skal alle barn og unge oppleve trygghet, verdighet, tilhørighet, mestring og deltakelse i fellesskapet. De skal vokse opp under kjærlige, trygge og omsorgsfulle vilkår"

- I kommunens kriminalitetsforebyggende plan (Sammen om en tryggere hverdag (2016 – 2024)) [sammen-om-en-tryggere-hverdag_kriminalitetsforebyggende-plan-20162024.pdf](#) (kristiansand.kommune.no) kan vi lese:

"Så vel barn, ungdom og voksne som bedrifter og ansatte skal oppleve en trygg hverdag i hjemmet, på arbeid, i nærmiljøet og i bykjernen».

Kriminalitetsforebyggende plan er kommunens overordnede styringsdokument for det kriminalitetsforebyggende arbeidet, hvor forebygging av vold i nære relasjoner er et sentralt satsingsområde. Planen er vedtatt av bystyret i gamle Kristiansand kommune og videreført til ny kommune i henhold til vedtak i planstrategien 2019 – 2023. Planen skal gi retning for fremtidige prioritering i tett samarbeid med politiet, være førende for ulike prioriteringer i det forebyggende arbeidet og danne viktig grunnlag for utarbeidelsen av konkrete handlings- og tverrfaglige planer i kommunen. Vold og seksuelle overgrep er et satsingsområde i det lokale politirådet, og er spesifikt er nevnt i samarbeidsavtalen mellom Kristiansand kommune og Agder politidistrikt. Politirådet er et formalisert samarbeid mellom kommunens politiske- og administrative ledelse og politiledelsen, hvor formålet er å ta et felles ansvar for kriminalitetsforebygging og trygghet i lokalsamfunnet. Avtalen forplikter kommunen og politiet til å samarbeide om bekjempelsen av vold og seksuelle overgrep mot barn, som inngår som et fast punkt i hvert politiråd i Kristiansand.

På regionalt nivå har styret (ordførere og kommunedirektører) i Region Kristiansand satt overgrep og vold i nære relasjoner på agendaen gjennom flere møter de siste årene. Styret har bedt om at kommunene i regionen styrker samordningen av arbeidet med forebygging av overgrep og vold i nære relasjoner på tvers av kommunene og i samarbeid med politiet (Styrevedtak 14.februar 2020). Styret har blant annet besluttet at

det skal sikres at vold og overgrep mot barn blir et fokusområde i prosjektet «helhetlig oppfølging av risikoutsatte barn og familier» i region Agder, og vurdere om pilotsamarbeidet med Stine Sofie Stiftelsen om hverdagskoordinatorer kan iverksettes i andre kommuner i regionen.

Pågående satsinger og planer

Kommunen har pågående større prosjekter hvor vold og seksuelle overgrep mot barn og unge inngår i arbeidet og som det er hensiktsmessig å se handlingsplanen i sammenheng med:

BTI, samhandlingsmodell for tjenester som møter gravide, barn, unge og foreldre, for å kvalitetssikre helhetlig og koordinert innsats ved bekymring.

Helhetlig rammeverk for 30 kommuner i Agder - identifisering og oppfølging av risikoutsatte barn, unge og deres familier.

Hverdagskoordinator, pilotprosjekt i regi av Stine Sofie senteret – for å utvikle en modell og sette kommunen i bedre stand til å ivareta og følge opp volds- og overgrepsutsatte barn og familier i kommunen.

Sammen på vei – oppfølgingsprogram for førstegangsfødende som har behov for ekstra støtte i graviditet og i barnets to første leveår.

«Kroppen er min» og "Traumebevisst arbeid med barn utsatt for seksuelle overgrep, vold og omsorgssvikt" (e-læringsprogram) utviklet av barnehagene i Kristiansand, tilbud til alle ansatte i kommunen.

Nye mønstre Trygg oppvekst – helhetlig og koordinert innsats til familier med komplekse utfordringer, ved å tilby familiekoordinator og «Familiens plan».

Forebygging og ansvar

Kristiansand kommune har som ett av flere overordnede mål å møte utfordringene i kommunen med vekt på helsefremmende og forebyggende tiltak, noe som er nødvendig for å skape en bærekraftig samfunnsutvikling. Vold og seksuelle overgrep mot barn og unge er en av vår tids viktigste folkehelseutfordringer. Forebygging av vold og overgrep starter med livets begynnelse. I 2020 slo Verdens helseorganisasjon (WHO) fast at å stoppe det de kalte «volds epidemien mot barn» kan gi omfattende og dyptgripende helsemessige, sosiale og økonomiske fordeler, både nasjonalt og globalt, så vel som for kommende generasjoner. WHO understreket at disse gevinstene klart rettferdiggjør, og oppveier kostnadene av, ressursene som brukes på å forebygge vold og overgrep mot barn. (WHOs Global Status Report on Preventing Violence Against Children, 2020). [Global Status Report on Preventing Violence Against Children 2020 \[EN/RU\] - World | ReliefWeb](#). James Heckman, nobelprisvinner i økonomi, har vist at investeringer som gjøres i svangerskapet og gjennom de tidlige leveårene er spesielt lønnsomme. Når en kommer inn tidlig, kan en lettere forhindre at lidelsene overføres fra generasjon til generasjon. (Thorkildsen, 2023). Menon Economics fremla i mars 2023 en rapport som viser at vold i nære relasjoner kostet samfunnet nesten 92,7 milliarder kroner i 2021. Menon Economics deler

kostnadene inn i tre overordnede kostnadskategorier: Offentlig og privat ressursbruk (13,4 milliarder kroner), produksjons- og effektivitetstap (25,2 milliarder kroner i 2021) og tap av liv og helsemessig livskvalitet (54,1 milliarder kroner), men understreker at den aller største kostnaden bærer de som er utsatt for volden og deres pårørende (Menon Economics, 2023). [menon-rapport-samfunnsokonomiske-kostnader-av-vold-i-nare-relasjoner.pdf \(regjeringen.no\)](#)

Oppvekstreformen trådte i kraft 1.1.2022, [Prop. 73 L \(2016–2017\) - regjeringen.no](#) . Reformen flyttet mer ansvar til kommunene på barnevernsområdet, både faglig og økonomisk, med hensikt å styrke kommunenes arbeid med forebygging og tidlig innsats, gi bedre sammenheng mellom ulike tjenester og et bedre tilpasset tjenestetilbud til barn i barnevernet. Reformen er en presisering i barnevernslovens § 15-1 som gir hele kommunens tjenesteapparat ansvar for å forebygge blant annet atferdsproblemer (herunder rus og kriminalitet), omsorgssvikt, vold og overgrep.

Med oppvekstreformen ønsker regjeringen å gi forebygging større oppmerksomhet i kommunen på tvers av områder og tjenester, fordi tidlig innsats, med tiltak som er godt tilpasset barnas og familienes behov, både er en investering i innbyggernes velferd, men også en nødvendig investering som vil spare kommunen for vedvarende og økende belastninger senere [Prop. 73 L \(2016–2017\) - regjeringen.no](#)

Fra 1. januar 2022 skal kommunen fremme gode oppvekstsvilkår gjennom tiltak for å forebygge at barn og unge utsettes for omsorgssvikt eller utvikler atferdsvansker. Kommunen skal sørge for å

samordne sitt tjenestetilbud til barn og familier. Kommunestyret skal også selv vedta en plan for det forebyggende arbeidet (§ 3-1)

I tillegg til at kommunens grunntjenester skal favne alle, har de et særskilt ansvar for å fange opp de utsatte barna. Ifølge nasjonal faglig retningslinje for [Tidlig oppdagelse av utsatte barn og unge - Helsedirektoratet](#) oppdages ikke de utsatte barna tidlig nok, og det er behov for styrket systematisk arbeid med identifisering, oppdagelse og oppfølging av barn, unge og foresatte ([Lovendringer som er relevante for barnevernsreformen | Bufdir](#)).

De fleste overgrep som blir kjent for andre blir det gjennom samtale mellom overgrepsutsatt og privatpersoner, i hovedsak mødre eller venner, ikke i møter med fagpersoner (Søftestad, 2022). London et al. (2007) understreker alvoret i fagfolks ansvar for å gi utsatte mulighet til å dele sine overgrepserfaringer ved å peke på det store antallet studier som viser at barn faktisk forteller om seksuelle overgrep når de blir spurt direkte om dette i formelle avdekkingsamtaler. I kartleggingsarbeidet i forbindelse med handlingsplans-arbeidet viste funnene at det gjennomgående var svært utfordrende for ansatte å spørre og kartlegge vold og overgrepserfaringer.

«Vi må bli gode på å oppdage ... gå inn i «de lette volds sakene» for å både finne ut av og avdekke de mer alvorlige som skal meldes»

Svangerskapsomsorgen gir jordmødrene en unik mulighet til rutinemessig å spørre om vold og overgrepserfaringer, både nåværende og tidligere. I

funnene fremkom det at den sterke anbefalingen i deres faglige retningslinje har bidratt til at de måtte spørre de gravide og etter hvert fikk økt trygghet i å spørre. Ser en til helsesykepleiers faglige retningslinje fremkommer det først en sterk anbefaling om å spørre barn om vold, overgrep og omsorgssvikt i helsesamtalen på 8.trinn. Det mangler ikke på lover og retningslinjer som tydeliggjør plikt og ansvar kommunen har for å forebygge, oppdage, samarbeide og hjelpe:

[veileder-vold-i-nare-relasjoner-siste.pdf \(kristiansand.kommune.no\)](#)

[Dokument «Meldeplikt til barneverntjenesten», ID 2134 - EQS \(extend.no\)](#)

[Dokument «Nærmere om vilkårene for meldeplikten til barneverntjenesten», ID 10027 - EQS \(extend.no\)](#)

[Dokument «Beskyttelsestiltakene KODE 6 & KODE 7 - veileder», ID 4505 - EQS \(extend.no\)](#)

[Dokument «Barn/elever med tiltak som krever fortrolig eller streng fortrolig behandlinger av personopplysninger», ID 4504 - EQS \(extend.no\)](#)

Det er likevel svært avhengig av den enkelte ansattes faglige og personlige trygghet og opplevelse av støtte. Vi har kommet langt i å klargjøre de ulike tjenesters og profesjoners ansvar og roller, men vi er ikke kommet like langt å praktisere vår plikt til å samarbeide på tvers av sektorprinsippet. Barn og familier lever ikke sine liv i sektorer. Plikten til å samarbeide på tvers er nedfelt i lovverket (Glavin & Erdal, 2018), og Grunnlovens § 104 plikter oss alle som arbeider i forvaltningen å vurdere barnets beste uavhengig av forvaltningsnivå og sektorinndeling.

Fafo-rapporten «Trøbbel i grenseflaten» peker på utfordringer i samhandling og helhetlig innsats for risikoutsatte barn og unge [Trøbbel i grenseflatene | Fafo-rapport 2020:02](#). NOU 2017: 12 Svikt og svik fant at manglende tverrfaglig samarbeid fører til at verdifullt materiale går tapt. [NOU 2017: 12 - regjeringen.no](#). Gjennomgangen viste at samarbeidet ofte bar preg av tilfeldig og uformelt samarbeid. En gjennomgang av kommunale handlingsplaner på vold i nære relasjoner utført av NKVTS (Nasjonal kunnskapssenter mot vold og traumatisk stress) viste at tverrfaglig og tverrsektoriell innsats ofte ble mangelfullt fordi det var vanskelig å koordinere og bli samstemte, det vil si å ha en felles holdning til gjennomføring av planen. Det har ikke manglet på tilsynsrapporter, veiledere og retningslinjer for tverrfaglig samarbeid (Bufdir & Arbeids- og velferdsdirektoratet, 2017; Bufdir, 2016, 2018). Selv om kommunene har igangsatt en rekke tiltak på området er tilbakemeldingene fra krimutvalget at tiltakene i for liten grad er koordinert og samordnet. I de fleste kommuner synes det å være en stor avstand mellom det vi vet omkring vold og overgrep, og det vi gjør for å forhindre at barn utsettes for vold og seksuelle overgrep. Avstanden mellom den kunnskap som er tilgjengelig og den som anvendes i praksis, er stor. Forebyggende innsats og avhjelpende tiltak mot vold og overgrep mot barn og unge bør prioriteres høyt av myndighetene. Dette arbeidet bør være flersporet og kunnskapsbasert. [Nova rapport nr. 11/23 \(oslomet.no\)](#).

I forbindelse med bystyrevedtaket utarbeidet administrasjonen en oversikt over Kristiansand kommunes tiltak knyttet til forebygging av vold og overgrepstematikken. [Tiltaksliste vold og overgrep](#). I forbindelse med handlingsplans-arbeidet er eksisterende tiltak gjennomgått, supplerende

kartlegging gjort og inkludert som en del av kunnskapsgrunnlaget. Tiltakene i sin helhet belyses ikke i denne planen. Det finnes i dag flere tiltak i Kristiansand kommune som har som mål å forebygge vold og overgrep, og ivareta berørte barn og familier. Kartleggingen som ligger til grunn for forslag i denne handlingsplanen har vist at også i Kristiansand kommune er det utfordrende å få til tilstrekkelig tverrfaglig samarbeid når det gjelder forebygging, avdekking og oppfølging i vold og overgrep tematikken.

Risikofaktorer

Risikofaktorene for utsatthet kan knyttes til individuelle og relasjonelle forhold av ulik karakter. Identifisering av risikofaktorer kan gi indikasjoner på at et barn eller en familie kan være i en sårbar situasjon for å bli utsatt for vold og overgrep. Vold og overgrep forekommer i alle samfunnslag. Samtidig ser det ut til å være mer vanlig hos personer med lav utdanning, og stram økonomi, og som er skilt eller separert. Innsats mot å redusere levekårsutfordringer er derfor et viktig bidrag med tanke på å forebygge og redusere vold og overgrep. Studier viser signifikant økning i «problematiske» foreldre-barn samspill hos familier med «lav sosioøkonomisk status» (Dansk studie; 2021). Andre studier bekrefter samme risiko for problematiske foreldre-spedbarn-relasjoner viser seg signifikant forhøyet blant barn av innvandrerforeldre og barn av foreldre med kortere utdanning og ikke i utdanning eller arbeid. [Social inequality in parent-infant relations: Epidemiological study of community nurse records - PubMed \(nih.gov\)](#)

Familieforhold som lav sosioøkonomisk status, lav inntekt, enslige forsørgere, arbeidsløshet, foreldre med historier av vold og overgrep, rus eller psykiske helseutfordringer hos foreldre, vanskelige relasjonelle forhold, høykonflikt mellom foreldre, ustabile omsorgsforhold med manglende beskyttelse og trygghet.

Individuelle faktorer kan være tidligere opplevelser av vold og overgrep, funksjonsnedsettelse, kognitive utfordringer, psykiske utfordringer, manglende tilknytning til skolen, mobbing, manglende støtte fra voksne på skolen.

Kulturelle faktorer kan være kulturelle normer som tolererer og bagatelliserer vold, diskriminering og marginalisering på bakgrunn av etnisitet, kjønn eller seksuell orientering.

Digitale og online faktorer kan være ubeskyttet tilgang på internett og sosiale medier, digital mobbing eller trakassering, mangel på foreldrekontroll og tilsyn.

Samfunnsmessige forhold kan være kriminalitet i nærmiljøet, manglende tilgang til utdanning og arbeid, manglende gode rollemodeller, støtte i nettverk.

Særlig utsatte grupper er barn med funksjonsnedsettelse, kognitive utfordringer, barn med behov for institusjonsopphold og transport, barn og unge fra minoritetsfamilier, barn med seksuell orientering og kjønnsidentitets utfordringer (LHBT), barn som opplever mobbing og utenforskap og barn og unge med tidligere vold og overgrepserfaringer.

Foreldre til barn med utviklingshemming kan oppleve det vanskelig å få den hjelpen familien har behov for. Uten tilstrekkelig hjelp over tid kan det oppstå slitasje i forholdet mellom barna og foreldrene, som igjen kan gi økt risiko for vold. Foreldre til barn med utviklingshemming trenger støtte og avlastning, men kan også ha behov for tilpasset foreldrestøtte. Barn, unge og voksne utviklingshemmede kan være særlige sårbare for å bli utsatt for krenkelser fra fremmede, da de ofte er mer avhengig av hjelp som for eksempel med personlig stell eller i transportsituasjoner. Foreldre med minoritetsbakgrunn kan stå overfor andre utfordringer enn foreldre med majoritetsbakgrunn. Voksne som har innvandret til Norge, kan oppleve det som utfordrende å oppdra barna i en annen kontekst enn den de selv har erfaring fra. De kan ha vokst opp med andre normer og kulturelle koder for hva som er en god oppvekst og oppdragelse. De kan også oppleve å stå i et krysspress mellom forventninger fra storsamfunnet, eget miljø i Norge og fra familie og nettverk i utlandet. Noen kan ha vanskelige levekår som ustabil økonomi og bosituasjon, og fysiske og psykiske helseutfordringer. Noen kan også bekymre seg for familie i opprinnelseslandet eller på flukt, og ha liten tiltro til offentlige myndigheter. Dette er faktorer som påvirker hvordan foreldreskap og generasjonskonflikter utspiller seg.

Forebygging av vold og overgrep involverer ofte en kombinasjon av tiltak rettet mot individet, familien, samfunnet og utdanningssystemet. Det er viktig å skape bevissthet om risikofaktorene og sette i gang tiltak som styrker beskyttelsesfaktorene for barn og unge.

Studier av risikoopphopping viser at barn ofte er utsatt for flere former for risiko på en gang. Felitti m.fl. (1998) viser til at barn registrert med en type overgrep, var det samtidig fra 60% – 95% sannsynlig at det samme barnet var utsatt for en annen type overgrep. Undersøkelser viser at den type risikoopphopping har innvirkning på barnas psykiske helse (Edwards m.fl. 2003) og på utviklingen av tyngre depressive lidelser (Chapman m.fl. 2004). Andre undersøkelser viser at risikoopphopping har innvirkning på både ungdoms atferdsproblemer, bruk av rusmidler, tilbøyeligheten til å utøve vold og på deres psykiske helse (Gerard og Byehler 2004, Stoddard m.fl. 2013, Bøe m.fl. 2018, Hoffmann og Jones 2020). Fra 2019 til 2022 er det økning i andelen ungdom med risikoopphopping. Særlig gjelder dette Kristiansandsregionen og Østre Agder, og til dels Setesdalsregionen (Ung i Kristiansandsregionen. Risiko- og beskyttelsesfaktorer blant ungdomsskoleelever i 2022. Telemarksforskning, 2023). [Ung i Kristiansandsregionen | Telemarksforskning](#)

Ungdom som har vært utsatt for fysisk vold hjemme, har over tre ganger større sjanse for å ha opplevd seksuelle krenkelser fra jevnaldrende. Oppsummert viser undersøkelsen en økt sårbarhet i det å ha det utrygt hjemme (NKVTS, 2019).

Plikter og rettigheter

Barnerettighetsvurdering; Rettighetene i barnekonvensjonen legger grunnlag for å sikre barn optimal utvikling. De aller fleste tiltak vi som kommune gjør, vil ha enten direkte eller indirekte konsekvenser for barn. I alle slike saker skal barnets beste være et grunnleggende

hensyn. Det er nødvendig at beslutningsgrunnlaget skal være godt nok, og alle kommunens ansatte må vurdere hvilke konsekvenser tiltaket kan tenkes å ha og komme til å få. Grunnlovens § 104 bestemmer at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn, og skal dermed tillegges betydelig vekt. [Barnerettighetsvurderinger steg for steg – Barneombudet](#)

Opplæring og kompetanse; Ansatte har plikt til å tilegne seg nødvendig opplæring og kompetanse for å gjenkjenne tegn på vold og overgrep, samt å håndtere slike situasjoner på en profesjonell måte. Ansatte har rett til opplæring for å kunne utføre jobben sin på en forsvarlig måte. De har også rett til støtte fra ledelsen og organisasjonen.

Rapportering og dokumentasjon; Nøyaktig og nødvendig rapportering og dokumentasjon av hendelser og bekymringer er en plikt for å bevare bevis og sikre riktig håndtering av situasjonen.

Samarbeidsplikt; Plikten til å samarbeide på systemnivå ligger til de enkelte velferdstjenestene, men det er tjeneste eier (kommuner, fylkeskommuner og statlige og private aktører) som har det overordnede ansvaret for oppfyllelse av plikten. Helhetlig ledelse innebærer at ledere aktivt legger til rette for samarbeid på tvers av sektorer. Tverrsektorielt samarbeid stiller krav til tydelig ledelse på alle nivåer. Det kan også være et viktig virkemiddel at det inngås samarbeidsavtaler på et overordnet ledernivå, som igjen legger føringer for samarbeid på lavere nivåer (Helsedirektoratet, 2023)

Samordningsplikt; kommunen skal samordne tjenestetilbudet til barn og familier som trenger helhetlige og samordnede tjenester. Ved behov skal kommunen bestemme hvilken kommunal instans som skal ivareta samordningen. Dette følger av barnevernsloven § 15-8.

Taushetsplikt; er en plikt til å hindre at visse opplysninger blir kjent for uvedkommende. Taushetsplikt innebærer dermed et forbud mot å videreformidle slike opplysninger til andre instanser og tjenester. Det er to hovedformer for taushetsplikt; forvaltningsmessig taushetsplikt og profesjonsbestemt taushetsplikt. Informasjon kan deles med relevante myndigheter for å beskytte barn.

Bekymringsmelding til barneverntjenesten; Offentlige ansatte har taushetsplikt etter fvl. § 13 og helsepersonell etter helsepersonelloven § 21. Dersom melding skal sendes til barneverntjenesten må foresatte enten samtykke til at det sendes en melding, eller så må vilkårene for meldeplikten barnevernloven § 13-2 være oppfylt. Offentlige ansatte har uten hinder av taushetsplikt en opplysningsplikt, det vil si plikt til å melde fra til barneverntjenesten i følgende tilfeller:

- a. når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt
- b. når det er grunn til å tro at et barn har en livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade og ikke kommer til undersøkelse eller behandling, eller at et barn med nedsatt funksjonsevne eller et spesielt hjelpetrengende barn ikke får dekket sitt særlige behov for behandling eller opplæring

- c. når et barn viser alvorlige atferdsvansker i form av alvorlig eller gjentatt kriminalitet, misbruk av rusmidler eller en annen form for utpreget normløs atferd (Gjelder ikke barnehage)
- d. når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli utnyttet til menneskehandel.

Avvergingsplikt; Ved enkelte former for vold og overgrep (alvorlige straffbare handlinger, som voldtekt, drap, mishandling i nære relasjoner, seksuelle overgrep mot barn) har vi en lovpålagt plikt til å søke å avverge. Plikten er beskrevet i straffelovens § 196 og utløses idet du får kunnskap om at handlingen vil skje, eller tror at det er mest sannsynlig at handlingen vil skje. Avvergingsplikten gjelder for alle, både offentlige ansatte med taushetsplikt og privatpersoner. Du kan avverge ved å varsle politi, barnevern eller på annen måte søke å forhindre at handlingen skjer.

I Kristiansand kommunes kvalitetssystem finnes rutine for hvordan gå frem om en er bekymret for at barn og unge utsettes for vold og overgrep;

[Dokument «Meldeplikt til barneverntjenesten», ID 2134 - EQS \(extend.no\)](#)

Som kommune er vi også forpliktet til å foreta en barnerettighetsvurdering, for å sikre at konsekvensene for barn er kartlagt og at barnets beste er vurdert. At vi som kommune har en bevist og felles strategi i arbeidet med vold og overgrep vil ha betydelig konsekvenser for det enkelte barn og barnets videre liv.

Velformulerte lovparagrafer, plikter og planer hjelper imidlertid ingenting, hvis ikke ledere og ansatte sørger for at lovverket iverksettes etter intensjonene. Det gjelder både det som presiserer plikter, rettigheter, forbud og påbud.

Opplysningsplikt; er en lovfestet plikt til å gi opplysninger, herunder opplysninger som er underlagt lovbestemt taushetsplikt. Den som sitter med opplysningene, kan ikke velge om opplysningene skal formidles videre eller ikke. Opplysningsplikt setter dermed den lovbestemte taushetsplikten til side.

Opplysningsrett; den som sitter med opplysninger, kan velge mellom å gi opplysninger videre eller å la det være. Den som sitter med opplysningene, har dermed adgang til, men ikke en plikt til å videreformidle opplysninger. Opplysningsrett kan blant annet foreligge gjennom samtykke fra foresatte, eller etter forvaltningsloven der det er nødvendig å gi opplysningene til et annet organ for å løse egne lovpålagte oppgaver. (Helsepersonell kan kun dele ved samtykke, eller til annet samarbeidende helsepersonell dersom det er nødvendig for å yte forsvarlig helsehjelp.) OBS! Opplysningsretten gir ikke anledning til å koble inn barnevernet der man tenker at barnet trenger hjelpetiltak i hjemmet- da må man innhente samtykke, evt. vurdere at vilkårene for meldeplikt er oppfylt.

Definisjoner

Med *fysisk vold* menes «handling rettet mot en annen person, som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får den personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil» (Isdal, 2000).

Med *psykisk vold* menes «gjentatte sårende, ydmykende kommentarer, eller forsøk på å skremme eller true barnet» (NKVTS, 2019).

Når det i planen anvendes uttrykket "*vold*" menes:

- Påføring av fysisk smerte (slå, dytte sparke)
- Påføring av psykisk smerte (true, skremme, kontrollere eller ydmyke)
- Ødeleggelse av gjenstander/ting for å skremme
- Skape en vedvarende atmosfære av frykt, redsel og uro
- Forhindre, begrense og kontrollere andres atferd (jf æres relatert vold)
- Påføring av fysisk smerte (slå, dytte sparke) mot andre familiemedlemmer eller husdyr

Med *seksuelle overgrep og seksuelle krenkelser* menes «seksuelle erfaringer som barnet eller ungdommen har vært utsatt for foruten å ville det, eller uten å vite hva han eller hun samtykker til på tidspunktet for overgrepet på grunn av sin unge alder. Altså enhver seksuell handling som offeret ikke har samtykket til, eller har blitt presset eller manipulert til å ta del i» (NKVTS, 2019).

For barn og unge omfatter seksuelle overgrep også seksuelle handlinger uten direkte fysisk kontakt, for eksempel digitalt/internett. Overvinnelse

kan skje gjennom fysisk vold, trusler, makt, press, rus, manipulering eller utnyttelse av autoritetsposisjon.

Straffeloven skiller mellom tre kategorier av seksuelle overgrep:

- Seksuelt krenkende atferd (for eksempel blotting og kikking)
- Seksuelle handlinger (beføling av bryster eller kjønnsorganer)
- Seksuell omgang (samleie eller samleielignende handlinger som å slikke og suge på kjønnsorgan) (Norges lover, Straffeloven, 2005, kapittel 26).

Verdens helseorganisasjon (WHO) definerer seksuelle overgrep bredt. De inkluderer handlinger som innebærer ulike grader av seksuell berøring og penetrasjon, men er ikke avgrenset til dette. Blant annet inkluderes det å vise bilder eller seksuelle filmer, og uønsket seksuell oppmerksomhet. Sentralt i denne definisjonen er at handlingen skal ha blitt gjennomført ved bruk av makt.

Uttrykket "*seksuelle overgrep*" brukes videre i planen som samlebetegnelse og omfatter et bredt spekter av uønskede seksuelle handlinger som for eksempel:

- Seksualisert språk/atferd
- Beføling/masturbasjon/intime berøringer/tukling med kjønnsorganer
- Forsøk på og gjennomført penetrasjon av kroppsåpninger med penis, fingre eller gjenstand
- Gjennomført samleie og voldtekt

Æres relatert vold er vold utløst av familiens eller gruppens behov for å ivareta eller gjenopprette ære og anseelse. Dette fremkommer i familier og grupper hvor individet forventes å innordne seg kollektivet, og hvor patriarkalske æresnormer står sterkt. Alle familiemedlemmene har et ansvar for at familien og gruppen har et godt rykte. [Negativ sosial kontroll og æresrelatert vold - regjeringen.no](#)

Negativ sosial kontroll handler om press, oppsyn, trusler eller tvang som systematisk begrenser noen i sin livsutfoldelse eller gjentatte ganger hindrer dem i å ta selvstendige valg om eget liv og fremtid. Dette gjelder for eksempel den enkeltes selvbestemmelse over egen identitet, kropp og seksualitet, frihet til å velge venner, fritidsaktiviteter, religion, påkledning, utdanning, jobb, kjæreste og ektefelle, og til å be om helsehjelp. [Negativ sosial kontroll og æresrelatert vold - regjeringen.no](#)

Forekomst og konsekvens

Internasjonalt har vi et bredt kunnskapsgrunnlag, hvor det er godt dokumentert at det å bli utsatt for vold og overgrep i barndommen forekommer hyppig på tvers av ulike land og kulturer (Stoltenborgh et al., 2015) og utgjør et alvorlig problem for folkehelsen. Det er bekymringsfullt at vold i nære relasjoner og alvorlige seksuelle overgrep ser ut til å øke.

Undersøkelsen *Omfang av vold og overgrep i den norske befolkningen; NKVTS 2023*, viser at flere rapporterer om alvorlig vold enn tidligere, og at politi og rettsvesen bare var kjent med en liten andel av volden, og under halvparten av de utsatte hadde snakket med helsepersonell om det de hadde vært utsatt for. Omfanget av seksuell vold har økt markant fra 2015 til 2023. Forskning antyder betydelig økning i seksuelle overgrep fra tidlig til midten av ungdomsårene i alderen 12-16 år (Kloppen et al., 2015). Omfanget av mildere fysisk vold fra og mellom foreldre er derimot redusert fra 2007 til 2023, mens like mange rapporterer om grov vold. Jevnaldrende og kjærester er også sentrale utøvere av vold mot unge (NOVA Rapport; 11/23). Utsatte rapporterte ofte at de hadde opplevd flere typer vold og overgrep, og det var en sammenheng mellom å være utsatt i barndommen og å oppleve vold og overgrep i voksen alder (NKVTS, 2023). [Nova rapport nr. 11/23 \(oslomet.no\)](https://oslomet.no/nova-rapport-nr-11-23)

Omfanget lokalt er ikke mindre alvorlig. Et forsiktig statistisk estimat sier at mer enn 2000 av dagens barn og unge i Kristiansand kommune enten har eller vil bli utsatt for seksuelle krenkelser av skadelig karakter. I tillegg kommer overgrep fra jevnaldrende. Når WHO definerer det som vår tids aller største folkehelseutfordringer, både med tanke på omfang og

fordi det er blant de alvorligste og mest potente årsakene til feilutvikling og sykdom hos barn og unge. Konsekvensene er alvorlige menneskelige lidelser, forhøyet sykkelighet og betydelig redusert livskvalitet. Vold og seksuelle overgrep inngår dessuten svært ofte i årsaksforholdene til de barn og unge som finner det vanskelig å tilpasse seg kommunens skole-, barnehage og fritidstilbud, og som finner seg selv som klienter i barneverntjenesten og som brukere i kommunens helse og legetjenester langt inn i voksenlivet.

Allerede på 1990 tallet fikk vi banebrytende kunnskap som viste hvordan barndomstraumer kan få konsekvenser i menneskers liv mange tiår seinere. Adverse Childhood Experiences Study (ACE-studien) er en amerikansk retrospektiv (tilbakeskuende) studie som ble innledet i 1993. ACE studien er særlig kjent for å dokumentere en sterk dose respons avhengighet mellom barndomskrenkelser og dårlig helse i 30-60 årene. Lege og forsker Anna Luise Kirkengen, har gjort studien kjent for mange fagpersoner gjennom boken «Hvordan krenkede barn blir syke voksne», hvor det fremkommer hvilke betydninger barndomskrenkelser har for både fysisk og psykisk helse seinere i livet. I studien fra Hughes et al, 2021, fremkommer det at den faktiske byrden av traumatiske barndomserfaringer kan være høyere enn tidligere antydde estimer. Det pekes på i en britisk studie at hver eneste ekstra ACE er assosiert med 9% inntektsnedgang, 25% økt risiko for å være avhengig av sosiale velferdssystemer, og 27% økt risiko for fattigdom ved 55 års alder. I tillegg kommer ikke bare skadene i voksen alder. Ved siden av akutte fysiske og emosjonelle effekter kan barn med ACE-er vise redusert kognitiv og sosial utvikling, redusert engasjement på skolen, tidlig

utvikling av helseskadelig atferd og økt risiko for helseproblemer og ungdomskriminalitet. Derfor vil de positive effektene av forebygging og effektiv respons på ACE-er komme langt tidligere enn de negative konsekvensene de påviste.

Seksuelle overgrep kan ikke sees isolert fra andre typer krenkelser barn utsettes for, og faglig forståelse og fremgangsmåte er ganske lik uavhengig av krenkelse. Det er likevel verd å merke seg at fysisk vold oppleves og forstås som entydig negativt både av utsatte og av omgivelsene, og det fremstår som mindre tabuisert. Barnets og voldsutøvers alder og relasjon har ingen betydning, vold er uakseptabelt og ulovlig. Arbeidet med barn utsatt for seksuelle overgrep setter umiddelbart utfordringene «på spissen». Holdningene til seksuelle overgrep mot barn er noe annerledes, og usikkerheten og vegringen mot å bli involvert i og handle i forhold til blir ytterligere forsterket. Grenseoppgangene mellom hva som er akseptert og ikke av seksualitet mellom voksne og barn, vurderes ulikt av ulike fag- og privatpersoner. Seksuelle overgrep mot barn av voksne er preget av kulturell tabuisering, møtene med barna og familiene vekker ofte sterke følelsesmessige reaksjoner hos fagfolkene på grunn av temaet seksualitet og fordi seksuelle overgrep er kriminelle handlinger (Søftestad, 2022).

Friheten til å bestemme over eget liv er grunnleggende i vårt samfunn, likevel er det gjentakende eksempler på at friheten innskrenkes. Derfor er arbeidet med negativ sosial kontroll, æres relatert vold, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse lenge vært et høyt prioritert av regjeringen. Arbeidet handler om å ivareta grunnleggende rettigheter, sikre frihet og likestilling

for alle, bekjempe vold og overgrep, forhindre utenforskap og helseplager og sikre likeverdige tjenester til hele befolkningen.

Vold og seksuelle overgrep mot barn og unge

Forekomsten av vold og seksuelle overgrep er ikke eksakt kjent. Det er store forskjeller mellom antall avdekkede krenkelser og antall krenkelser som såkalte tversnittundersøkelser indikerer. Mellomrommet angir det man ofte omtaler som "mørketall".

UEVO-studien; «Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten» viser at voldshendelser i barndommen svært sjelden skjer isolert.

[\(Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten: En nasjonal undersøkelse av ungdom i alderen 12 til 16 år - NKVTS\)](#). De fleste som har vært utsatt for en type vold eller overgrep, har også opplevd andre former for vold eller overgrep. Over halvparten av ungdommene som sa de hadde blitt utsatt for fysisk vold i oppveksten, hadde også vært utsatt for psykisk vold. Like mange jenter rapporterte å ha vært utsatt for fysisk vold, mens jentene rapporterte i større grad enn guttene å ha vært utsatt for flere typer vold.

Norske estimater på omfang antyder (NKVTS, 2018):

- Hvert 5 barn har vært utsatt for vold fra forelder
- Hvert 20 barn har vært utsatt for grov vold fra forelder
- Hvert 5 barn har vært utsatt for psykisk vold i hjemmet
- Hvert 5 barn har erfart seksuell krenkelse fra jevnaldrende
- Hvert 20 barn har vært utsatt for seksuelle overgrep fra voksen

Uttrykket «multiviktimisering» brukes om utsatthet for flere former for vold og overgrep:

- Nærmere 1 av 5 har opplevd mer enn en form for vold i løpet av oppveksten
- Jenter rapporterer i større grad enn gutter å ha vært utsatt for flere typer vold.
- De som har opplevd en form for vold eller overgrep har også i større grad opplevd flere typer.
- Omtrent halvparten av ungdom som rapporterer å ha vært utsatt for fysisk vold rapporterer også utsatthet for psykisk vold i oppveksten
- Ungdom som har opplevd vold mot foreldrene hjemme har også opplevd flere andre former for vold og overgrep mot seg selv.

Det er av den grunn til å være observant på barn til voksne som utøver vold mot hverandre, siden disse barna kan være i en større risiko for andre erfaringer med vold og overgrep også utenfor hjemmet. Utsatthet begrenser seg heller ikke til samme arena. Ungdom som har vært utsatt for fysisk vold hjemme, har over tre ganger større sjanse for å ha opplevd seksuelle krenkelser fra jevnaldrende. Oppsummert viser undersøkelsen en økt sårbarhet i det å ha det utrygt hjemme (NKVTS, 2019).

1000 første dager, vold og overgrep mot de minste barna

Betegnelsen «1000 første dager» brukes på den viktige perioden fra unnfangelse til barnet er to år, og omfatter blant annet psykisk helse hos

mor under svangerskapet og det første året etter fødsel. De første årene i et menneskes liv, fra unnfangelse til 2 år regnes som en av de mest kritiske og sårbare utviklingsperiodene, da det danner grunnlaget for og preger menneskets helse og trivsel resten av livet. I denne perioden finnes de største mulighetene for å redusere generasjonsoverføringer og skape gode forutsetninger for gode livsvilkår videre. Både hjernen, kroppens organer og systemer utvikler seg raskere enn på noe annet tidspunkt i livet, og grunnlaget legges for nervebaner og områder i hjernen som påvirker læring, språkutvikling, følelsesmessig utvikling og atferd. Hjernens anatomi og funksjon formes og styrkes avhengig av kvaliteten på miljøet i fosterlivet og spedbarnets erfaringer i nære relasjoner (Als et al., 2004). Gjennom støttende relasjoner og en trygg oppvekst utvikler barna evnen til å regulere sine egne følelser, styre egen atferd og etablere positive relasjoner på egen hånd i fremtiden. Dette legger grunnlaget for god psykisk helse, som er sentralt for god trivsel og livskvalitet.

I et tilstrekkelig sensitivt og responderende omsorgsmiljø vil spedbarnet få hjelp og støtte til å regulere sine tilstander som søvn, oppmerksomhet, følelser og atferd. Gradvis kan dette føre til god selvregulering som er essensielt for læring og mestring gjennom livet. Et omsorgsmiljø preget av lite respons, lite sensitiv omsorg og mangelfull regulering, vil føre til vedvarende aktivering av barnets stress-respons system. Dette kan gi alvorlige langvarige konsekvenser i form av både somatisk og psykisk uhelse i voksen alder (Shonkoff et al., 2012). [The lifelong effects of early childhood adversity and toxic stress - PubMed \(nih.gov\)](#)

Mange foreldre opplever småbarns perioden svært krevende med mye stress relatert til følelser og tanker de på forhånd ikke hadde trodd de ville oppleve.

Spedbarnstiden kan være en utfordrende og avgjørende periode, og familiestøttene tjenester og tiltak bør av den grunn prioriteres (Sunde, 2019). Påkjenninger i løpet av de første årene, som mangel på nærhet, kjærlighet og et trygt forhold til foreldrene, omsorgssvikt, vold, overgrep eller andre alvorlige trusler kan svekke grunnlaget for god psykisk helse, selvregulering og stresshåndtering gjennom hele livsløpet. Nasjonale retningslinjer og tiltak som støtter foreldrene i foreldrerollen kan derfor ha vidtrekkende positive effekter som går langt ut over helse og velferd, og kan også bidra til en vellykket skolegang, høyere utdanningsnivå, redusert kriminalitet og forbedret sosioøkonomisk status. Barnegråt og mangel på søvn over tid påvirker kroppen og hjernen rent fysisk. Foreldrestøttene arbeid er derfor en sentral del av det voldsforebyggende arbeidet.

Vold mot de aller minste barna er forhold som vanskelig lar seg kartlegge gjennom foreldrerapportering og selvrapportering, derfor har vi mindre kunnskap om dette ([Vold og seksuelle overgrep - FHI](#)). I rapporten [Rapport-fra-Kripos-Alvorlig-vold-mot-små-barn-2019.pdf \(nhri.no\)](#) har KRIPOS gjennomgått 90 straffesaker der det har vært mistanke om vold mot barn under fire år. Rapporten omhandler alvorlige skader som er avdekket og anmeldt politiet. I over halvparten av sakene er det babyer under fem måneder. Hvert år blir flere små barn alvorlig skadet på grunn av felle risting.

Rapporten Barnas Havarikommisjon 2024 fra Stine Sofies Stiftelse viser store mangler i rettsikkerheten til de yngste barna. Helsepersonell og politi mangler i en rekke tilfeller virkemidler til å avdekke vold mot barna, og forhindre at det eskalerer. De yngste barna er mest utsatt og volden får alvorlige konsekvenser, både utviklings- og helsemessig, sammenlignet med barn som utsettes for dette senere i oppveksten. Hvert år dør små barn som følge av vold. I rapporten fremmer Stine Sofies Stiftelse en rekke forslag for å gi de minste barna bedre rettsvern; bedre kunnskap for å identifisere og respondere på vold i svangerskapet, meldeplikt til et kommunalt «hjelp- og beskyttelsesteam» som kan gi rask og koordinert hjelp, bedre regler for å senke terskelen for helsepersonell lettere kan rapportere alvorlig vold mot barn og «helseanmerkning» for voldsutøvere som skal bli foreldre. [Barnas-Havarikommisjon-innhold-2024.pdf \(stinesofiesstiftelse.no\)](https://stinesofiesstiftelse.no/Barnas-Havarikommisjon-innhold-2024.pdf)

Adversive Childhood Experiences-studien (ACE) viser at mors ACE har direkte sammenheng med utskillelse av giftstoffer i morkaken, noe som igjen har negativ påvirkning på mors og fosterets psykiske og fysiske helse. ACE studien er en solid dokumentasjon på svangerskapet som en kritisk fase for både oppdagelse og intervensjon knyttet til generasjonsoverføring.

Nordisk ministerråd har publisert to rapporter for å fremme tiltak som støtter følelsesmessig utvikling og god psykisk helse de første 1000 dagene av barnets liv. Anbefalingene i planen setter søkelys på seks hovedområder der myndighetene i de nordiske landene oppfordres til å prioritere:

- Anerkjennelse betydningen barnets 1000 første dager har på livslang psykisk helse og livskvalitet.
- Gi omfattende støtte til foreldrene i barnets første 1000 levedager.
- Identifisere og respondere systematisk på risikofaktorer tidlig i livet.
- Forbedre kvaliteten på tjenestene for små barn og deres familier, og sørge for lik tilgang til tjenestene.
- Styrke det tverrsektorielle samarbeidet til beste for små barn og deres familier.
- Styrke forskningen på, kunnskapen om og forståelsen av barnets 1000 første dager

Etableringen av FNs bærekraftsmål har synliggjort samfunnets ansvar for å styrke en god utvikling og velferd for alle barn i enda større grad. Med økende dokumentasjon om en tendens til generell negativ utvikling i barns psykiske helse er det helt avgjørende at de nordiske landene styrker arbeidet med å sørge for en god følelsesmessig start på livet for alle barn. Det er viktig å samle inn, evaluere og formidle den omfattende kunnskapen og ressursene som finnes, slik at vi kan lære av hverandre og bidra til å skape en situasjon der alle barn som er født i Norden får en god start på livet.

I lys av de solide velferdssystemene og de offentlige helse- og utdanningssystemene i Norden ligger alt til rette for å sikre best mulig forhold for en positiv utvikling hos barn. Det er behov for mer systematisk støtte til foreldre i løpet av de sårbare tidlige årene, mer konsekvent og individuelt tilpasset støtte til utsatte familier, bedre tilgang til kunnskapsbaserte tiltak og bedre tverrsektorielt samarbeid. I tillegg kan

de nordiske landene bli bedre på å støtte opp om et genuint barnevennlig samfunn der behovene til de minste barna prioriteres, og der barnehagene for de minste får den nødvendige oppmerksomheten og tilstrekkelige ressurser. Gode vilkår i barndommen, særlig i graviditetsfasen og gjennom barnets to første leveår, legger grunnlaget for psykisk helse og trivsel gjennom hele livet, og dermed også for et levende og blomstrende samfunn. Dette er ikke bare viktig i et folkehelseperspektiv, men også en kritisk problemstilling for økonomisk og sosial bærekraft. ([Nye rapporter om psykisk helse de første 1000 dagene av livet - Helsedirektoratet](#))

Barn og unge med bekymringsfull og skadelig seksuell atferd

FNs barnekomité har anbefalt at norske myndigheter forsker på og utvikler konkrete tiltak for å forebygge at barn og unge utsetter andre barn og unge for seksuelle overgrep og utnytting, samt sikre at utøvere får spesifikk oppfølging og behandling. Helsedirektoratet utredet i 2021 et lavterskeltilbud til barn og unge som står i fare for å utøve problematisk eller skadelig seksuell atferd mot andre barn og unge, inkludert overgrep via digitale verktøy. Økt bevissthet rundt seksuell helse og hjelp til selvregulering er sentrale elementer i forebygging av problematisk eller skadelig seksuell atferd. [Prop. 36 S \(2023–2024\) - regjeringen.no](#).

Problematisk, bekymringsfull eller skadelig seksuell atferd (SSA) defineres som «*Seksuell atferd utøvd av barn og ungdom under 18 år som ikke er*

aldersadekvat, kan være skadelig mot seg selv eller andre, eller krenkende mot andre barn, ungdom eller voksne» (Hackett et al, 2016).

30-50% av alle seksuelle overgrep mot barn begås av mindreårige under 18 år. Se link: [Problematiske og skadelig seksuell atferd](#)

«Unge gutter kommer inn til avhør anmeldt for overgrep. Når de begynner å fortelle viser det seg at de har debutert seksuelt i noe som viser seg å være et overgrep» (Avsnittsleder i Agder politidistrikt).

I overkant av 50% av nettovergrep begås av unge under 23 år (NKVTS-rapport 1/2017). Omtrent 1/3 av barn og unge som begår seksuelle overgrep har kognitive evner eller fungering under gjennomsnittet. Barn og unge med kognitive funksjonsnedsettelse trenger tilpassede og mulig andre forebyggende tiltak.

Få av de barn og unge med bekymringsfull eller skadelig seksuell atferd gjentar atferden om det settes inn adekvat korreksjon og oppfølging. De fleste voksne som har begått seksuelle overgrep forteller at de startet utøve atferden når de var mellom 10-14 år. Kartleggingen viser at mange barn og unge er usikre på hva som er lov og ikke lov, de etterlyser hjelp til å navigere i de nettrelaterte plattformene når det gjelder seksualitet. Kartleggingsverktøyet [Trafikklyset – seksuell atferd blant barn og unge](#) kan være til hjelp hvis man er i tvil om hvorvidt man bør være bekymret for et barns seksuelle atferd. [V27 Betanien BUP](#) har kompetanse på feltet unge med skadelig seksuell atferd, og kan kontaktes for spørsmål.

«Det er vårt ansvar som voksne å ta vare på barna, også når barn og unge selv er de som utøver den skadelige seksuelle atferden. Det er et stort behov for at tjenester rundt barn og unge er samordnet og samarbeider om å gi god hjelp til både utsatt, utøver og nettverket rundt»

(Pernille Lavoll Baade, 2022). [De er alle våre barn - RVTS Sør \(rvtsor.no\)](https://rvtsor.no/).

- Gå nærmere, tørr å stille spørsmål
- Snakk med barn og ungdom om sex og seksualitet; hva er innafor og vanlig, hvor går grensene for barnet selv og for andre barn?
- Snakk med barn og ungdom om seksuelle krenkelser og hvordan håndtere og reagere på opplevelser som ikke er ok for dem selv og andre
- Snakk om nettbruk og nettvett. Gjør deg kjent med hva som foregår i sosiale medier
- Ta pornopraten; vi vil bli overrasket over hvor god kjennskap mange barn og unge har til porno
- Gjør alt dette uten å moralisere eller ta frem pekefingeren. Sex og seksualitet kan være litt kleint å prate om, men det er viktig
- Ikke bare tenk på hva du skal forhindre, men også hva du skal forsterke
- Snakk med barna og finn ut om de er trygge i relasjonene sine. Trygge barn er mindre sårbare i møte med press.

Barn, medier, sårbare bilder og sosiale medier

Deling av bilder på sosiale medier er blitt en stor del av dagens ungdomskultur. Betegnelsen «sårbare bilder» er subjektivt definert (RVTS Sør) og omhandler bilder man ikke vil skal havne på avveie og sees av andre de ikke var tiltenkt. Eksempler på dette er seksuelle bilder eller intime bilder som de unge deler selv gjennom sosiale medier. Deling av slike bilder kan være en positiv opplevelse for de involverte, gitt at både sender og mottaker ønsker å delta og at innholdet ikke blir delt videre med andre.

Det trengs økt kunnskap omkring hvilken kritisk medieforståelse ungdom har rundt denne bildedelingen ([SIFO-Rapport 17-2021 Sårbare bilder på sosiale medier.pdf \(oslomet.no\)](#)). 44% av 13-18 åringer har fått tilsendt nakenbilder av andre. Totalt har 37 prosent av guttene og 51 prosent av jentene mottatt nakenbilder av noen. Betydelig høyere andel av jenter som mottar nakenbilder fra ukjente personer og oftest på nett. Over dobbelt så høy andel jenter som gutter i 13–18-årsalderen har blitt spurt om å sende eller dele nakenbilde av seg selv (58 prosent mot 28 prosent). Andelen som har sendt nakenbilde av seg selv i løpet av det siste året, øker med alderen. 15% av 13-18 åringene har sendt eller delt et nakenbilde av seg selv i løpet av det siste året. Et klart flertall (77 prosent) har imidlertid ikke sendt slike bilder av seg selv det siste året. 8 prosent svarer «vet ikke» eller at de ikke ønsker å svare (Barn og media, 2022).

Unge som har opplevd digitale seksuelle krenkelser rapporterer oftere om andre typer negative erfaringer, som vold, fysisk seksuell trakassering og helseplager, samt egen problematferd, røyking og høyt alkoholkonsum. Nivået av utsatthet er også høyere blant unge som bruker sosiale medier mye og de som opplever press om å få mange «likes» og å ha mange «følgere» på slike plattformer (Frøyland og Stefansen, 2023).

I minimumsplanen for seksualundervisningen (Ungdommens bystyre, 2022) fremheves det, «Utallige ganger har unge opplevd en urealistisk versjon av sex. Dette er med på å skape press i samfunnet og setter en urealistisk standard til både kropp og sex. Dette kan forhindres ved å spre informasjon om hvordan pornobransjen fungerer, og at det i store deler av bransjen drives av slaveri og mennesker i beruset tilstand. Poenget er ikke nødvendigvis å forebygge at unge ser på porno, men hvis de ønsker, så er de klar over hva de ser på og at det ofte er urealistisk».

[Minimumsplan seksualundervisning \(ungdommens-bystyre.net\)](https://ungdommens-bystyre.net/minimumsplan-seksualundervisning)

I kunnskapsgrunnlaget til handlingsplanen fremkommer det fra barn og unge at de ønsker å lære mer om det å ha en kritisk medieforståelse, reflektere rundt seksualitet, grenser, pornografi etc med mål å fremme en positiv og trygg seksualitet. Foreldre ønsker å få informasjon om hvordan de positivt kan involvere seg i barn og unges liv når det gjelder nevnte tema, og ønsker foreldresamlinger med informasjon for å få økt forståelse og kompetanse.

Oppsummering

Det har vært et mål at arbeidsprosessen med handlingsplanen skulle høyne bevisstheten omkring vold og overgrep i kommunes direktør og tjenesteområder, og at så mange som mulig skulle få et eierforhold til Kristiansand kommunes nullvisjon mot vold og overgrep og handlingsplanen. Det har av den grunn vært vektlagt bred medvirkning fra ansatte, og særlig fra innbyggere med erfaring fra tematikken-med spesielt vekt på barn og unges stemmer.

En god tjeneste skal balansere menneskers behov med organisasjonens muligheter. Arbeidsgruppens formål har vært å ta utgangspunkt i tjenestemottakernes (innbyggere) så vel som tjenesteutøverne (ansattes) faktiske behov. Arbeidsgruppen har innhentet informasjon direkte i «kaffesamtaler» med innbyggere, ansatte og samarbeidspartnere med vekt på deres opplevelser i saker knyttet til vold eller seksuelle overgrep. Analysefunn har blitt vurdert opp imot tilgjengelig nasjonal og internasjonal forskning. Gjennomgående har funn vært retningsgivende for foreslåtte tiltak. Tiltakene som foreslåes er et supplement til allerede gode tiltak som utføres i kommunale virksomheter, frivillige og ideelle organisasjoner. Forslagene kan ikke løses gjennom tradisjonelle grep som videreutdanning, prosedyrer eller sjekklister. En forutsetning for å få økt handlingsevne hos ansatte, er rammebetingelser som er trygge, ivaretar og støtter på en tilstrekkelig god måte. Av den grunn er tiltak knyttet til støtte og ivaretagelse av ansatte vektlagt på lik linje med tiltak rettet mot innbyggerne.

Kristiansand
kommune

Skal vi lykkes med handlingsplanens mål om å oppnå bedre koordinert og helhetlig forebygging, avdekking og oppfølging til barn og familier som utsettes for vold og seksuelle overgrep – og gi støtte til ansatte som arbeider i vold og overgrepssaker - må vi ta felles ansvar for tematikken, vise prioriteringsevne og handlekraft på tvers av direktør og kommunalråder. Sammen skal vi arbeide målrettet med nullvisjonen mot vold og overgrep i sikte, for å oppnå målet - barn og unge i Kristiansand skal være trygge og ikke bli utsatt for vold og overgrep.

Referanser

Adverse Childhood Experiences, Toxic Stress, and Trauma-Informed Neurology | Trauma and Injury | JAMA Neurology | JAMA Network

Barn i Bergen 2022 (15/53) (relayto.com) Identifying Potential Mediators And Moderators Of The Association.pdf

[Barnerettighetsvurderinger steg for steg – Barneombudet](#)

Basiskompetanse med simuleringstrening, 2022

Barnas-Havarikommisjon-innhold-2024.pdf (stinesofiesstiftelse.no)

Belastende livserfaringer blant pasienter med sykelig overvekt | Tidsskrift for Den norske legeforening (tidsskriftet.no)

[Beskyttelsestiltakene-kode-6-og-kode-7.pdf \(krisesenter.com\)](#)

Bufdir & Arbeids- og velferdsdirektoratet, 2017; Bufdir, 2016, 2018.

Chapman m.fl. 2004

Christoffersen, M (2019): "Violent crime against children with disabilities», Child Abuse & Neglect, <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2019.104150>

[Dale et al \(2023\): «Omfang av vold og overgrep i den norske befolkning», Draugedalen og Kleive, 2022 detfinneshjelp.](#)

[Delbart? – Politiet.no](#)

Edwards m.fl 2003

Egge, 2021; Ny forskning: Forsømmelse i barndom gir avtrykk i hjernen i generasjoner – NRK Viten – Nyheter innen vitenskap og forskning Forskningsrådet, 2021.

Felitti m.fl. 1998

Forskningsrådet, 2023

[Forskning viser at lærere snakker lite med unge om seksuelle krenkelser – NRK Sørlandet – Lokale nyheter, TV og radio.](#)

Gerard og Byehler 2004, Stoddard m.fl. 2013, Bøe m.fl. 2018, Hoffmann og Jones 2020

Glavin & Erdal, 2018; [Interprofessional Collaboration in the Norwegian Early Childhood Education and Care Context | SpringerLink](#)

Helsedirektoratet (2023): «Sammen om barns og unges psykiske helse»

Helsedirektoratet (2019): «Tidlig oppdagelse av utsatte barn og unge»

Helsedirektoratet (2023): «vold i nære relasjoner og kjønnslemlestelse hos gravide»

Helsedirektoratet (2023): «Vold i nære relasjoner og kjønnslemlestelse hos gravide»

Hughes et al, 2021 Justis- og beredskapsdepartementet: Taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt i forvaltningen – en veileder.

[Taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt i forvaltningen – en veileder \(regjeringen.no\)](#)

Hverdagspakka; [Slides rapport Hverdagspakka \(stinesofiesstiftelse.no\)](#)

[https://psykologtidsskriftet.no/fagessay/2021/07/malbevisst-ferdighetstrening-psykoterapeuter.](https://psykologtidsskriftet.no/fagessay/2021/07/malbevisst-ferdighetstrening-psykoterapeuter)

Isdal, Per 2000. Meningen med volden.

Istanbulkonvensjonen. [Istanbulkonvensjonen – Veileder for utvikling av kommunale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner \(nkvts.no\)](#)

Killen, 2021. Barndommen varer i generasjoner.

Kirkengen, Anna Luise & Brandtzæg Næss, Ane, 2021; Hvordan krenkede barn blir syke voksne.

Kripos (2019): «alvorlig vold mot små barn», / [alvorlig-vold-mot-barn.pdf \(politiet.no\)](#)

[Medisinernes seksualopplysning, Oslo \(mso.oslo.no\)](#)

[Calibration and recalibration of stress response systems across development: Implications for mental and physical health - PubMed \(nih.gov\)](#)

Menon Economics, 2023). [menon-rapport-samfunnsokonomiske-kostnader-av-vold-i-naere-relasjoner.pdf \(regjeringen.no\)](#)

Midtsand, 2023; Utviklingstraumer ved livets begynnelse, Tidsskrift for Norsk Psykologforening

Myrvold et al. 2022; Evaluering av opptrappingsplanen mot vold og overgrep) [2022-13.pdf \(oslomet.no\)](#).

[NKVTS, 2023](#); Omfang av vold og overgrep i den norske befolkningen

NKVTS-rapport 1/2017). [Behandlingstilbudet til barn og unge med problematisk eller skadelig seksuell atferd - kunnskap og erfaringer fra de nordiske landene og Storbritannia - forslag til landsdekkende struktur - NKVTS](#)

Politiet, 2022: Politiets møter med barn. Nasjonal retningslinje; [nasjonal-retningslinje-for-politiets-moter-med-barn.pdf](#)

NRK Sørlandet; [Forskning viser at lærere snakker lite med unge om seksuelle krenkelser – NRK Sørlandet – Lokale nyheter, TV og radio](#)

Riksrevisjonen; [Vold i nære relasjoner: Alvorlig kritikk av myndighetenes innsats \(riksrevisjonen.no\)](#)

[Samarbeid mellom barnevernstjeneste og helsestasjon - ansattes erfaringer i voldssaker \(uio.no\)](#)

[Scenariobank for simulering \(utviklingssenter.no\)](#).

Sexogsamfunn.no [Rapport-seksualitetsundervisning-i-skolen.pdf \(sexogsamfunn.no\)](#)

Shonkoff et al., 2012; [The lifelong effects of early childhood adversity and toxic stress - PubMed \(nih.gov\)](#). [Children with Emotional and Behavioural Difficulties and ICT - ENG \(bia4all.eu\)](#)

[SIFO-Rapport 17-2021 Sårbare bilder på sosiale medier.pdf \(oslomet.no\)](#)

snakkemedbarn.no – Øv deg på samtaler med barn og unge

[Social inequality in parent-infant relations: Epidemiological study of community nurse records - PubMed \(nih.gov\)](#)

Stoltenborgj, M et al (2014): "the prevalence of child maltreatment across the globe", Child abuse review.

Sunde, Steinar; 2019. Barn kan ikke planlegge faenskapet. Psykologisk.no
[SÆRUTSKRIFT \(mdg.no\)](#)

Søftestad, Siri; 2018. Grunnbok i arbeid med seksuelle overgrep mot barn
[The Prevalence of Child Maltreatment across the Globe: Review of a Series of Meta-Analyses - Stoltenborgh - 2015 - Child Abuse Review - Wiley Online Library](#)

[The effects of childhood maltreatment on brain structure, function and connectivity - PubMed \(nih.gov\)](#)

Telemarksforskning, 2023; Ung i Kristiansandsregionen. Risiko- og beskyttelsesfaktorer blant ungdomsskoleelever i 2022.

[The effects of childhood maltreatment on brain structure, function and connectivity - PubMed \(nih.gov\)](#)

Thorkildsen, 2023: Det vi så, var et svik mot barna

[Tidlig oppdagelse av utsatte barn og unge - Helsedirektoratet](#)

[Fou-Tidlig-innsats-tidlig-i-livet.pdf \(ks.no\)](#)

[Trøbbel i grenseflatene | Fafo-rapport 2020:02.](#)

Ung i Kristiansandsregionen. Risiko- og beskyttelsesfaktorer blant ungdomsskoleelever i 2022. Telemarksforskning, 2023. [Ung i Kristiansandsregionen | Telemarksforskning](#)

[Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten: En nasjonal undersøkelse av ungdom i alderen 12 til 16 år - NKVTS](#)

[Utdanning og helse NYNY.indd \(helsedirektoratet.no\)](#)

[bu-21-strategi-ut-av-blindsonene.pdf \(forskningsradet.no\)](#)

United nations/Unicef (ukjent årstall): "Violence prevention must start in early childhood. »

[earlychildhood.pdf \(un.org\)](#)

[Vik, Erlend 2018; \(PDF\) Helseprofesjoners samhandling – en litteraturstudie \(researchgate.net\)](#)

[Walking Children Through a Minefield: How Professionals Experience Exploring Adverse Childhood Experiences - Ane U. Albaek, Liv G. Kinn, Anne M. Milde, 2018 \(sagepub.com\)](#)

WHO's Global Status Report on Preventing Violence Against Children, 2020)

WHO's Global Status Report on Preventing Violence Against Children, 2020

[Ytringsklima på arbeidsplassen \(arbeidstilsynet.no\)](#)

<https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/11250/3083676>

Kristiansand kommune

Kommunens folkehelseplan: «Sterkere sammen, Kristiansand mot 2030»
([Sterkere sammen for barn og unge, Kristiansand mot 2023](#))

[sammen-om-en-tryggere-hverdag_kriminalitetsforebyggende-plan-20162024.pdf \(kristiansand.kommune.no\)](#)

Æresrelatert vold i Kristiansand kommune, lokalt prøveprosjekt for kompetanseheving og samarbeidsstrukturer;

[Tiltaksliste vold og overgrep.](#)

[Dokument «Meldeplikt til barneverntjenesten», ID 2134 - EQS \(extend.no\)](#)

Ungdommens bystyre (2023): «Plan for seksualopplysning»;

[Minimumsplan seksualundervisning \(ungdommens-bystyre.net\)](#)

[Nullvisjon](#)

[veileder-vold-i-nare-relasjoner-siste.pdf \(kristiansand.kommune.no\)](#)

[Prosjektrapport IMDI Æresrelatert vold.pdf](#)

Regjeringen

Istanbulkonvensjonen; [Prop. 66 S \(2016–2017\) - regjeringen.no](#)

Lazarotekonvensjonen; [Rapport om beskyttelse av barn mot seksuelt misbruk og utnytting - regjeringen.no](#)

[Lovendringer som er relevante for barnevernsreformen | Bufdir](#)

[Prop. 12 S \(2016–2017\) \(regjeringen.no\)](#)

[Prop. 36 S \(2023–2024\) - regjeringen.no](#)

[Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold \(2021-2024\) - regjeringen.no](#)

[NOU 2017: 12 - regjeringen.no.](#)

Oppvekstreformen. [Prop. 73 L \(2016–2017\) - regjeringen.no](#) .

[Prop. 36 S \(2023–2024\) - regjeringen.no.](#)

[bu21strategi-ut-av-blindsonene.pdf \(regjeringen.no\)](#)

[Sterkere sammen for barn og unge, Kristiansand mot 2023](#)

[TryggEst – vern for risikoutsatte voksne | Bufdir](#)

Barnevernsloven § 15-1

Grunnlovens § 104

Norges lover, Straffeloven, 2005, kapittel 26

Linker

<https://www.fvn.no/nyheter/lokalt/i/ab4rv5/alt-var-idyll-i-familien-saa-ringte-det-paa-doera>

<https://www.fvn.no/nyheter/lokalt/i/3Emd8L/linnea-ble-utsatt-for-seksuelle-overgrep-av-sin-egen-storebror>

<https://www.fvn.no/magasinet/i/onK2mg/jeg-har-gitt-opp-for-min-egen-del-men-er-noedt-til-aa-vaere-sterk-for-ungene>

<https://www.fvn.no/nyheter/lokalt/i/rE0840/vi-kan-ikke-akseptere-annet-enn-en-nullvisjon>

[Er det delbart? – YouTube](#)

[Jag tror jag är lite kär i dig - YouTube](#)

[Det finnes hjelp – hovedfilm - YouTube](#)

[Ung.no — offentlig og kvalitetssikret informasjon for ungdom](#)

<https://vimeo.com/862108613/149c20fa3f?share=copy>

<https://vimeo.com/862109287/aef7272b42?share=copy>

Kartleggingsarbeidet

Metode

Tiltak

Problematisk og skadelig seksuell atferd

Kompleksitet

Arbeidet med handlingsplanen knyttet til nullvisjonen

Kristiansand
kommune

Postboks 4
4685 Nodeland
Tlf: 38 07 50 00
www.kristiansand.kommune.no